

SZAKDOLGOZAT

Kéri Boglárka
Gyógypedagógia szak

Kaposvár

2022

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Kaposvári Campus
Gyógypedagógia BA

A SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNYŰ DIÁKOK TEHETSÉGGONDOZÁSA

Témavezető: Bencéné Fekete Anikó Andrea PhD
egyetemi docens

Készítette: Kéri Boglárka
BS3H17
nappali tagozat

Intézet/Tanszék: Neveléstudományi Intézet/Gyógypedagógiai tanszék

Kaposvár

2022

Tartalomjegyzék

1. A témaválasztás indoklása	4
2. Kutatási kérdések és kutatási cél	5
3. A tehetség meghatározásának módosulásai	6
3.1. A tehetség meghatározása	6
4. A családi környezet hatása a tehetséges gyermekekre	17
5. A pedagógusok szerepe az iskolai tehetséggondozásban	23
6. Tehetséggondozás az iskolában	25
6.1. A sajátos nevelési igényű tanulók kerettanterve	26
6.2. Tehetséggondozás a nevelés-oktatás folyamatában	28
7. Kutatási módszer bemutatása	29
8. Interjúk az iskolákban megvalósuló tehetséggondozásról	29
8.1. Zenei tehetséggondozás	29
8.2. Kapcsolat a tehetséggondozás és személyiségfejlesztés között	31
9. A kutatás eredményeinek összegzése, következtetések	33
11. Összegzés	36
12. Felhasznált és hivatkozott irodalom	38
13. Mellékletek	40
14. Tartalmi kivonat	48
15. Nyilatkozatok	50

1. A témaválasztás indoklása

Örömmel tölt el az érzés, hogy passzióm egyben a szakmámmá válik, így valóban nem érzem kemény munkának. A gyermekek iránti végtelen szeretetemből fakadóan a legörömtelibb pillanataimat velük tölthettem és élhetem meg továbbra is. Mások támogatása, segítése az egész életemet meghatározta. Mindig is az a lánygyermek, testvér, barát voltam, aki ideje nagy részét mások megsegítésével töltötte. Sok éven keresztül éltem úgy az életem, hogy azt gondoltam, semmiben sem vagyok tehetséges. Nem találtam a helyet, ahova tartozhatnék. Rengeteg mindenben kipróbáltam magam, ám az élet mégis úgy hozta, hogy valamiért nem folytattam tovább egyik tevékenységet se. Végül elkezdtem kételkedni a magamról alkotott képben. Rájöttem, hogy én is tehetséges vagyok valamiben. Az idáig vezető utam meghatározó szerepet töltött be az életemben. Olyannyira, hogy mára úgy gondolom, fontos megtalálnunk minden gyermekben azt a többletet, azt a tehetséget, melyben ki tudnak bontakozni. A szakmai gyakorlataim során azt tapasztaltam, hogy a saját nevelési igényű tanulók számára készített feladatok megalkotásához a differenciálás elengedhetetlennek bizonyult. A gyermekek eltérő erősségeinek felismerését, meghatározását, fejlesztési lehetőségét szeretném megvizsgálni. Dolgozatom megírásához két, a sajátos nevelési igényű tanulók tehetséggondozásával foglalkozó gyógypedagógussal készítettem interjút, továbbá globális vizsgálatot folytattam a témakör szakirodalmi alapján.

A mai lendületes világ hozadéka, hogy nem hagyunk időt magunknak, magunkra. A gyermekeknek biztosítanunk kell a lehetőséget arra, hogy segítségünkkel ezen felül tudjanak kerekedni. A talentumok kivirágoztatásának köszönhetően egy olyan mechanizmus indul el, mely képes életeket megváltoztatni, ezen kívül mentalitásuk is egy alakuló folyamat része lehet. A pedagógusok cipelik azt a terhet, hogy a megfelelő miliőt megalkossák, tömérdek aspektusból kell ismerniük egy adott gyermek helyzetét, valamint olyan, a tehetséggondozáshoz elengedhetetlen ténykedést valósítanak meg, melyek az elvárásoknak megfelelnek. Így érik el a végcélt. Úgy vélem a pedagógusok szerepe nélkülözhetetlen ahhoz, hogy hozzájáruljanak a gyermekek önmegvalósításához. Szeretném kihangsúlyozni a kreatív emberek jelentőségét, a társadalmunkra gyakorolt hatását ahhoz, hogy legyen jövőnk. A személyiségfejlesztés egyik alappillérenek a differenciálást tartom, ugyanis a rengeteg eltérő tulajdonságokkal bíró gyermek mellé a pedagógusoknak is különböző módszereket kell alkalmazniuk, kezességet vállalva az innováció útjára való lépésért.

A történelem során különböző megítélések születtek a tehetséghez való hozzáállásról. Kutatásom célkitűzése, hogy az eltérő elméleteket, s a talentumról alkotott modelleket ismer-tessem, így megismerve a tehetség meghatározásának módosulásait a társadalmat érintő átala-kulásoknak köszönhetően. Az ideális környezet kiépítése és a témában jártas, megfelelő szak-emberek munkássága létfontosságú ahhoz, hogy a gyermekek készségeit kibontakoztathassuk. Ennek érdekében törekszem arra, hogy a pedagógusok kulcsszerepébe betekintést nyújthassak.

Tapasztalataim alapján az elsődleges szocializációs színtér, vagyis a család nagymér-tékű hatást gyakorol egy gyermek személyiségjegyeinek formálódására és fejlődési lehetősé-geire. Felmerült bennem a kérdés, hogy ez mégis milyen szereppel bírhat, így különféle pers-pektívákból igyekszem felmérni, hogy a családban megteremtett miliő hozzájárul, vagy éppen korlátozza-e a tehetségfejlesztést. Az interjúkészítés során bővebb tudásra, személyes tapaszta-latra tehetek szert a tehetséggondozás fontosságáról, menetéről, módszereiről, továbbá arról, milyen hatást gyakorol ez a gyermekekre. Érdekel még, mik a célok, milyen területeken van lehetőségük fejlődni, és mi a pedagógusok saját véleménye magáról a foglalkozásokról.

2. Kutatási kérdések és kutatási cél

Kutatásom alapjait leginkább ismert szakirodalmak tanulmányozása képezi. Ide tartoz-nak jellemzően a pszichológiával, a genetikával, kreativitáskutatással, sőt, kriminológiával foglalkozó értekezések is. Véleményem szerint a tehetség megállapítása nem egy újkeletű do-log, valamint biztosan mindannyiunkban ott rejlik ez a faktor, ám szükségünk van segítségre ahhoz, hogy felszínre tudjuk hozni. Kétkedem abban, hogy teljesen önmagunktól, autonóm módon képesek vagyunk megtalálni erősségeinket majd kiteljesedni bennük.

Kutatásom során az alábbi kérdésekre szeretnék választ kapni.

- Milyen tudományos megállapítások születtek a tehetség definíciójával kapcsol-atban?
- Milyen tényezők, személyek befolyásolják a tehetség kibontakozását?
- Hogyan valósul meg a sajátos nevelési igényű diákok tehetséggondozása a spe-ciális intézményekben?

Továbbá szekunder adatok gyűjtésével szeretném meghatározni a saját primer, tapasz-talati kutatásom alapjait.

3. A tehetség meghatározásának módosulásai

„A tehetség eredeti fogalmában nincs vita: tehetséges az a gyerek, akiben az értők valamelyik adottságszférában: bizonyos sportágakban, értelmességben-okosságban, muzikalitásban, matematikában, rajzolásban, költészetben, stb. az átlagosoknál jobb adottságokat vélnek felfedezni, ezért ígéretnek tartják, érzik benne a potenciát és a reményt, hogy sokra viheti. A tudomány ennél ridegebben fogalmaz: tehetséges az a gyermek, aki valamelyik mérhető emberi tulajdonságban az átlagnál két szórással jobb (Balogh, 2011, 28).”

A tehetség meghatározása rendkívül eltérő értelmezésekben szerepel a mindennapi nyelvben. Egyesek e fogalom hallatán a génuszokra, szerzőkre vagy művészekre gondolnak, míg mások olyan személyekre asszociálnak, akik csupán agilisek valamiben. A talentummal kapcsolatos különböző elméletek, tanulmányok és kutatások alapján megállapítható, hogy noha a nézetek eltérőek, mégsem állnak olyan távol egymástól. Ebből adódik, hogy a tehetség egy jóval összetettebb többletet jelent az egyénben, mint elsőre gondolnánk.

3. 1. A tehetség meghatározása

A tehetség fogalmi meghatározásainak tekintetében eléggé eklektikus megállapításokról olvashatunk, ám nem létezik mindenki által elfogadott definíció. Ezzel párhuzamosan nem szabad megfélekednünk arról, hogy hány elmélet vált ismertté.

A talentumokhoz kapcsolódó szemléletek időről időre folyamatos változásokon mentek keresztül. Eleinte úgy gondolták, a tehetség (vagy adottság) valamiféle természetfeletti, Isten adta erő, mely inkább csodálatot váltott ki az emberekből, semmint félelmet. A görög filozófusok úgy vélték, bölcsességük nem csak a múzsák, de a démonok ajándéka is. Közülük szeretném kiemelni Szókratészt, aki a mítosz szerint egy démoni hang nyomására cselekedett, valamint Platónt. Utóbbinak meggyőződése volt, hogy az Istenek utasítására mindegyik uralkodónak meg kellett keresni a nem mindennapi személyeket, így specifikus tanításban részesülhettek. Ennek köszönhetően ezek az egyének képessé váltak a társadalom megváltoztatására. A sötét középkorban az ókorral ellentétben az átlagtól eltérő emberek már félelmet váltottak ki a társadalom tagjaiból. Úgy gondolták, akik az egyház hittételeiben bizalmatlankodnak, netán a megszokottól eltérő készségek és jártasságok tulajdonában vannak, azok az ördög küldöttei, kifejezetten a nőket pedig boszorkánysággal vádolták. Ehhez hozzátartozik, hogy a rendkívüli kvalitásokkal rendelkező fiatal gyermekeket az egyház feladatainak elvégzése céljából alkalmazták (Gyarmathy, 2006).

Tovább haladva a reneszánsz korára, a tájékozottság és a különböző témákban szerzett ismeretek fontossága felváltotta a korábbi meghatározásokat. A medicina fejlődésének köszönhetően a társadalom megítélése is változott, ugyanis ebben a korban élettani megközelítések kezdtek egyre inkább elterjedni. Az orvosok a tehetséget egyenlővé tették a mentális labilitással, ráadásul valamiféle fogyatékossággal, tébolyodottsággal azonosították. Cesare Lombroso „Lángész és Örültség” című művében azt taglalja, hogy a tudományos akadémiák szinte hajszolták a briliáns elméket, ugyanis mindennél jobban igyekeztek elfojtani, bármit, ami forradalmasító szereppel bírt volna. Lombroso úgy vélte, a tehetség egy tudatos dolog, ugyanis az ember tudatában van annak, hogy milyen módon jutott el egy konkrét következtetésre. Ezzel ellentétben a géniusz már nem öntudatos, ugyanis nem tud pontos választ adni arra, amire a tehetséggel megáldott egyén igen (Ágoston, 2016).

A képesség, tehetség és a zsenialitás szintjén definiálja Landau a tehetség szintjeit. Úgy véli, a jó képességű ember jelleméhez hozzátartozik a tehetség, míg a zsenialitás ennél jóval szokatlanabb jelenség (Gyarmathy, 2006).

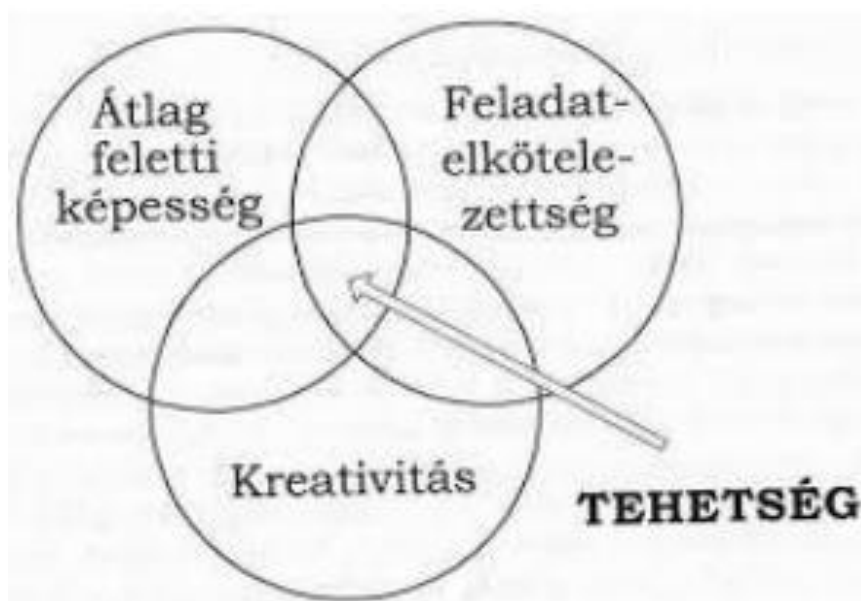
A történelem során rengeteg borúlátó és elutasító szemléletek láttak napvilágot, melyek az adott korban elfogadott normák megítélései alapján alakultak ki, ám akadtak olyanok is, akik a tehetségeket patronálták. A tehetséghez való tudományos hozzáállások az 1900-as években kezdtek elterjedni. Kiemelkedő fordulat következett be, ugyanis a talentumot végre egy sokkal derűlátóbb perspektívából közelítették meg. Már nem volt szükség a bujkálásra, hiszen eljött a sokszínűség szabadsága. A XX. század magával hozott egy új és meghatározó tehetségképet, mely a „superman” megnevezést kapta. A név fő célja az volt, hogy törölje el a korábbi évszázadok negatív szemléletét. Innen már nem volt visszaút, a tehetségek megtalálását már csak egy dolog követhette: a gondozásuk. A tehetség vizsgálataival megismerhetjük Francis Galton nevét, aki a pszichometriai éra meghatározó alakjává vált. Laboratóriumi vizsgálatai során arra a feltételezésre jutott, hogy a tehetség a szellemi gyorsaság függvénye, melynek köze van a nem mindennapi intellektuális képességekhez. Szerinte a kitűnő kvalitásokkal rendelkező emberek számára ez sokkal inkább öröklött tulajdonság. Galton munkásságának hatására Alfred Binet volt az első, aki publikált egy intelligencia tesztet. Nem csak Binetre, hanem Lewis Termanra is nagy hatást gyakorolt Galton. Terman azt állította, a tehetség az intelligenciával függ össze, ugyanis tanulmányozásai során arra a következtetésre jutott, hogy a tehetséges emberek szociális szempontból érettnek számítanak, kitűnő intellektussal és erős testfelépítéssel rendelkeznek. A pszichometriai megállapításokat mindig mérhető adatokhoz társították, köztük Terman is, aki vizsgálatai során megállapította, hogy a tehetségesek csoportjába csak az kerülhet be,

akinek az IQ-ja elérte a 140-et. Ahogy egyre több teória látott napvilágot, úgy sorra jelentek meg újító vélemények is. Révész Géza bővítette az intelligenciához hozzátartozó tulajdonságokat, ugyanis úgy gondolta, hogy a megérzések, a rögtönzés és az emberi kapcsolatok legalább annyira fontosak, mint maga a kiváló intellektuális képesség (Gyarmathy, 2006).

A legáltalánosabban elfogadottá vált elmélet a tehetség definícióját illetően a Renzulli-féle meghatározás, mely alapján a tehetséget négy komponens együttes jelenléte alkotja. Ezek közé tartoznak az átlag feletti általános és speciális képességek, a feladat iránti elhivatottság és a kreativitás (Balogh, 2007).

3. 2. Tehetségmodellek

Az idő haladtával a tehetség fejlesztési lehetőségeinek köre is kibővült. A korábbi tényezők mellett egy új terület kapott nagy horderejű szerepet a feltevésekben, mégpedig az ember jellemvonása. Joseph Renzulli háromkörös tehetségkonceptiójában arról vélekedik, hogy a tehetség nem csupán egyetlen dolog, hanem több szempont együttese. Elmélete három emberi tulajdonságon alapszik, melyek a kreativitás, az átlagon túlmenő képességek, és a feladat iránti elhivatottság (Balogh, 2011).

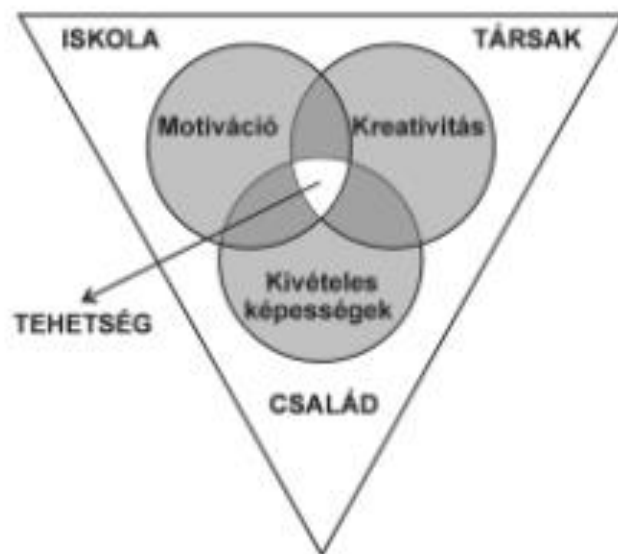

1. ábra: Renzulli "háromkörös" modellje (Balogh, 2011, 13)

A talentummal rendelkező gyermekek definícióját úgy determinálta, hogy a modellben szóba kerülő három elengedhetetlen tulajdonságot ők kinyilvánítják, esetleg ki tudják virágoztatni magukban, majd egyesíteni mindezeket. Ezután lesznek képesek használni a társadalom részére lényeges, nagyra becsült területeken. Nem tett különbséget a három körben lévő tulajdonságok között, sőt, úgy gondolta, hogy ezek az emberi jellemvonások a tehetség kifejlődésében kifejezetten aktivizáló szerepet töltenek be. Véleménye szerint a jelentőségteljes komponensek közé tartoznak az olyan tulajdonságok, mint a magunkban való hit, az odaadás, énerő, illetve a kritikus gondolkodás, mely egy kognitív folyamat. Utóbbi következetes, megfontolt és analízáló, továbbá folyamatosan kérdések feltevésével foglalkozik (Gyarmathy, 2006).

Évekkel később Renzulli modelljét Franz Mönks is elismerte, majd az 1990-es évek végén társadalmi összetevőkkel is kiegészítette. Ebből alakult ki a 3+3 modell, de Mönks-Renzulli modellként is elterjedt. Mönks úgy gondolta, „A tehetség három személyiségjegy interakciójából jön létre. Ennek a három jegynek (motiváció, kreativitás, kivételes képességek) az egészséges fejlődéshez megértő, támogató társadalmi környezetre van szükség (család, iskola, társak). Más szóval a hat faktor pozitív interakciója a tehetség megjelenésének előfeltétele” (Balogh, 2011, 16).

Mönks a sajátos, rendkívüli kompetenciák csoportjába sorolta az intellektuális képességeken túl a szociális, a kissé elvont, művészi, továbbá a motorikus kompetenciákat is. Ebből megfigyelhetjük, hogy szerinte a tehetség nem feltétlenül a magas intellektuális képességekből fakad. Tehát az egyetemes értelmesség független a speciális mentális kompetenciáktól (Balogh, 2011).

2. ábra: Mönks tehetségmodellje (Balogh, 2011, 15)

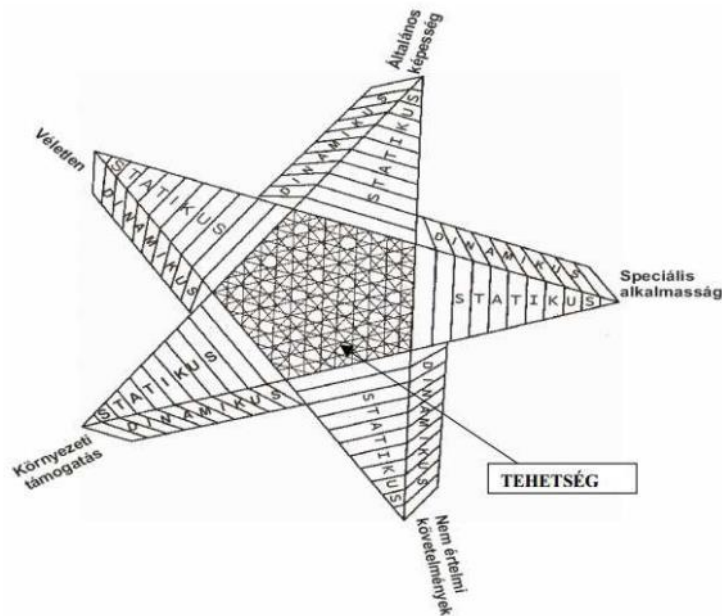
Eredendően az állításaiból, a hazai tekintetben Rippl-Rónai József művészi készségekkel rendelkezik, míg Hajós Alfréd a sportban mutatott kiemelkedő szerepet. Ugyanakkor Mönks nem feledkezik meg olyan további fontos készségekről sem, mint például az akaraterő, vagy az elkötelezettség és eltökéltség. Ezeken túlmenően kiemeli még az alkotóképesség, tehát a kreativitás jelentőségét. Még jobban elmélyülve elméletében, szerinte a speciális képességek hét külön csoportra bonthatók a Gardner-féle csoportosítás szerint: nyelvi, muzikális, matematikai-logikai, testi-motoros, vizuális-téri, továbbá a szociális képességeken belül személyek közötti (interperszonális), és személyen belüli (intraperszonális) (Balogh, 2011).

A család szerepe létfontosságú a gyermek biztonságérzetének kialakításához, ezen kívül a harmonikus, egészséges fejlődéséhez nélkülözhetetlen, ugyanis ez a közeg értéket ad át a gyermeknek. Az elsődleges szocializációs színtér után fontos megemlíteni az iskola és a társak egy tanulóra gyakorolt hatását. Mönks azt is taglalja, hogyha egy iskola képes felismerni a tehetségeket és gondozásukra lehetőséget biztosít, akkor az egész intézmény légköre gyökerestül megváltozhat, és kialakul egy optimista, pozitív attitűd. A pedagógus kapukat nyithat meg a gyermek előtt, ezzel biztosítva a folyamatos fejlődést. A társak hatása az individuum fejlődésére motorként hatnak, és ebből is levonható az a következtetés, hogy minden kölcsönhatásban áll egymással. Mindemellett kihangsúlyozza azt is, hogy azok az igazi társak egy iskolában, akiknek a fejlettségi szintje majdnem megegyező mértékű. Mönks úgy véli, az eltérő fejlettségi szinten lévő tanulók nagymértékben hátráltathatják a talentummal rendelkező gyermekek lélektani és értelmiségi fejlődését. A sztereotípiák szerint a tehetséges diákok stréberek, törtető,

mely negatív jelzők a bántalmazással egyenértékűek, ebből kifolyólag fennáll a veszélye annak, hogy az egyébként tehetséges gyermek teljesítése elmarad az elvárt mértéktől (Balogh, 2011)

A hangsúlyt Sir Ken Robinson és Csíkszentmihályi Mihály a szemléletükben műveltségi alapokra helyezték. Modelljükben nyomon követéses tanulmányozások kimenetelére támaszkodtak, valamint több évtizedes analízis alapján arra a végkifejletre jutottak, hogy a környezet tehetségre gyakorolt hatását két pontban sikerült összefoglalniuk. Az egyikben leírják, hogy a talentum műveltségileg meghatározott ténykedési opciók, ezen kívül a tevékenységekhez nélkülözhetetlen kvalitások és kompetenciák kölcsönösségi viszonyát képezik. Következésképpen a tehetség nem személyiségjegyek, illetve nem is emberi jellemvonások összessége. A második pontban kihangsúlyozzák, hogy képességeink az életünkben eltelt évek alatt szüntelen változáson mennek keresztül, így a tehetség nem határozható meg állandó sajátossággként. Ez a heterogén tevékenységi területeknek köszönhető. Ebből kifolyólag nem nyilváníthatjuk ki azt, hogy amelyik gyermek zseni és magas színvonalú kompetenciákkal rendelkezik, abból garantáltan ugyanilyen sikeres felnőtt válik (Gyarmathy, 2006).

A következő tehetségmodell Abraham Tannenbaum nevéhez fűződik, aki egy csillag öt ágának formájában prezentálja a tehetség különböző kritériumait. Szemlélete szerint a leendő eredményes produktivitással bíró, kiemelt képességekkel bíró egyének fejlődésének alapjait képezik az emberi jellemvonások és a környezet különleges összetevői is. Tannenbaum modelljében a véletlen faktorok, továbbá a környezeti tényezők mellett kitér az általános és a speciális kompetenciákra is, valamint az olyan személyek fontosságára, akik csoportos megbeszéléseket vezetnek le az eredményesség érdekében (Gyarmathy, 2006).

3. ábra: Tannenbaum ötfaktoros modellje (Balogh, 2011, 14)

Tannenbaum öt komponenseinek sajátosságai:

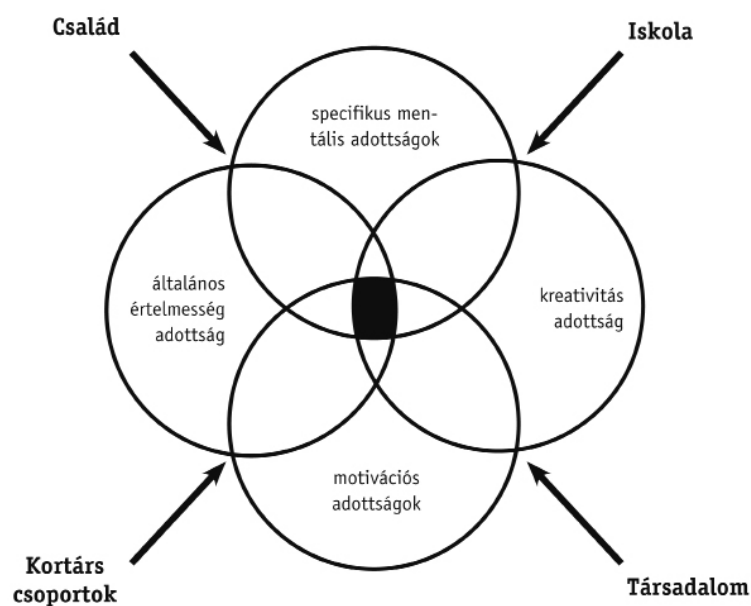
- A különleges kompetenciák hozzájárulnak az egyetemes intelligencia fejlesztéséhez, stabilizálásához.
- Az általános kvalitások különféle problémamegoldó helyzetekben előnyössé válnak.
- A nem intellektuális facilitátorok sokféle belső személyiségjegyeket ölelnek fel, például: okáért ilyen az énkép, az ösztönzés, egyéb jellemvonások (szuverén, vitázó, önértékesítő).
- A születési környezet és a kompetenciák előreláthatatlanok, tehát az egyén a véletlenre van bízva.
- A környezeti faktorok nagymértékben meghatározzák a talentumot, mely függ a kortól és kultúrától is. Kardinális szereppel bír a család, a tanintézmény támogatása, valamint a motiváló, ingerekben gazdag miliő (Tóth, 2019).

Czeizel Endre (1997) négygyűrűs modellben szemléltette a tehetségre befolyással bíró környezeti tényezők és az örökletesség viszonyát. Úgy vélte, mindkét komponens lehet pozitív és negatív hatással az egyénre. A $4 \times 2 + 1$ faktoros modelljének lényege, hogy a négy gyűrű az ugyanennyi genetikai adottságon alapuló faktorokat szimbolizálja. Ezek közé tartozik a kreativitás, a motiváció, az intelligenciaszintben megnyilvánuló sajátos adottságok, és az univerzális

értelmesség. Az átlag feletti általános kompetenciák alatt jellemzően a kiemelkedő intelligenciát érti a különböző szakirodalmi források összessége. Idetartozik példának okáért a magas szintű elvont gondolkodás, gyarapodó anyanyelvi kompetenciák, stratégiák. Mindemellett a mielő négy komponensére is kitér, melyek tulajdonképpen Renzulli és Mönks modelljeiben is egyaránt fellelhető környezeti tényezők. Ezeket bővíti ki az általános közösségi környezettel. Czeizel úgy vélte, a kiemelkedő talentum belső jellemvonásként megfoghatatlan, ám külső feltételektől függ. Amennyiben a felsorolt faktorok közül mindegyik adottság jelen van, akkor beszélhetünk kivételes tehetségekről. A modell struktúráját kiegészíti még egy összetevővel, mely maga a sors (Gyarmathy, 2006)

Véleményem szerint az imént említett faktorra, tehát a sorsra nem fordítottak figyelmet a szakemberek, ám ez közel sem jelenti azt, hogy ne lenne meghatározó a tehetséges gyermekek kivirágzásában. Az egész életünket meghatározza, hova születünk, kik nevelnek fel minket, és milyen lehetőségeink vannak a fejlődésre. A hova születés kérdése már csak azért is bír nagy jelentőséggel, mert a lelkiállapotunkra is hatással van. Az állandó aggodalom, a nyomor, vagy a nyugalom és a jóllét párharcának is nevezhetnénk. A sorsból fakadóan környezetünket nem mi választjuk meg, ám igyekezhetünk a legjobbat kihozni belőle.

A végzettszerű faktorok esetében lényeges a hova születés, a történelmi éra, esetleg éppen az, hogy kikkel találkozunk életünkben. Jelentőséggel bír még az individuum jóllétének kérdése is, voltaképpen némely megbetegedések gátolhatják a veleszületett kvalitások megmutatkozását. Tehetségünket csak akkor van lehetőségünk bizonyítani, ha már legalább egy életszakaszt megéltünk. Különböző internacionális egybevetések alapján kiderült, hogy a tehetségek nagy része eltűnt, tehát hamisak azok a teóriák, hogy a talentumok minden esetben érvényre tudnak jutni (Czeizel, 1997).

4. ábra: Czeizel négygyűrűs modellje (Balogh, 2011, 17)

A különleges kompetenciák adják meg a talentum sajátos irányát. Gondolkodóba estem azzal kapcsolatban, hogy milyen különböző készségek szükségesek példának okáért egy, az átlagot túlszárnyaló zeneszerző performanciájához, vagy egy Niels Henrik Abel Matematikai Díj elnyeréséhez? Az említett példákból már könnyebben kirajzolódik számunkra a kompetenciák sokfélesége, amik egy-egy teljesítőképesség háttérében állnak. Nekünk, pedagógusoknak nélkülözhetetlen szerepünk van abban, hogy a diákok erősségeit felismerjük és fejlesszük.

A teremtésre való képesség egyet jelent a kreativitással. Az a kézzel megfoghatatlan történés, amikor az elmében a korábbiaktól eltérő módszerrel tagolódnak szét az elemek, továbbá egy újabb, egyedibb dolog születik meg, és a hagyományos magatartással szembeszáll, ráadásul többféle módon értelmezhető keres, vállalja a kiegyensúlyozatlanságot, mely végül egy újabb rend keletkezik. A leleményes szellemiségű művelet a képzelőerő és az ésszerűség, a tudatos, illetve tudattalan megoszlásában történő kooperáció (Gyarmathy, 2007).

Az ösztönzés tulajdonképp a tehetség mozgatórugója, mely az egyén teljesítményképességét fellendíti. Magát a motivációt két szemszögből ismerhetjük meg:

- A személynek elegendő ambíciója van ahhoz, hogy az elkezdett feladatokat be is fejezze.
- A személy képesnek hiszi magát bizonyos feladatok megvalósításához, melyekben örömet is leli (Mönks, Ypenburg, 1998).

A definiáláshoz számítjuk azt is, hogy egy személy képes magának célokat felállítani, tervez (kognitív komponens), fel tudja mérni a rizikót, a kételyekkel teli tényezőket, és csak ezt követően kezdi el megvalósítani a feladatát (*Mönks, Ypenburg, 1998*).

A különleges képességű emberek esetében a legcélravezetőbb ösztönzés a pozitív énkép kihangsúlyozása, ezen kívül a tudásvágy hozzájárulásával a teljesítőképeség, valamint a sikerhez vezető belső mozgatórugó szerepe is elengedhetetlen. A belső produktivitás érzete a tehetség számára energetizáló hatással bír, így az érdeklődés által kialakult összpontosítás nem vész el még akkor sem, ha a megszokottnál több erőfeszítést igényel az eredmény eléréséhez. A hiteles reflexió releváns faktor a produktivitás motivációját megállapító pozitív énkép kialakulásában. A belső motiváció speciális növekedése az elkötelezettség tudata. Nagy alkotóknál ezt hívják a kiválasztottság érzésének, mely rendkívüli erővel ruházza fel az egyént, ezzel hozzájárulva az elhivatott munkához (*Gyarmathy, 2006*).

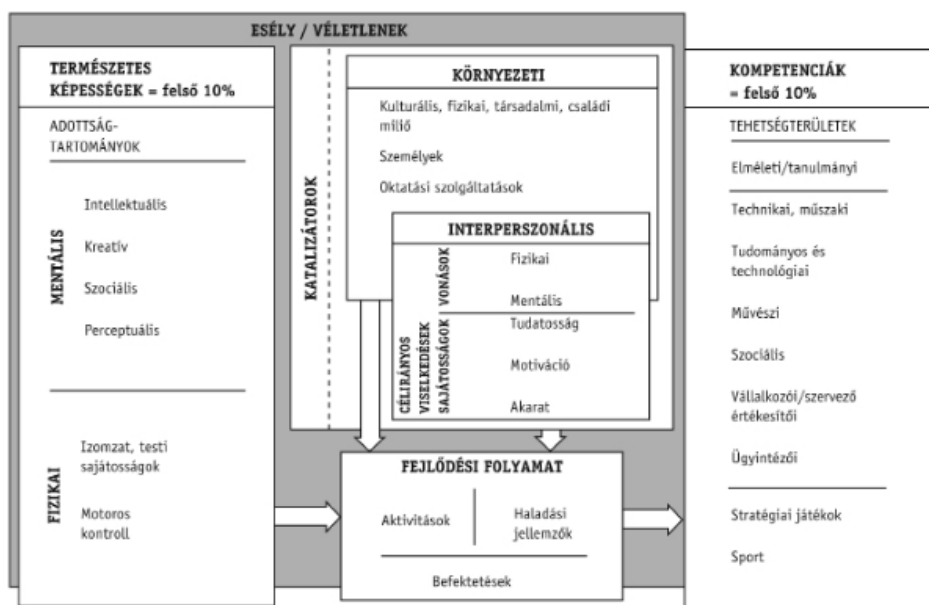
A speciális tehetségfejlesztések egyik érzékeny pontja a gyermek életkora. Problémákba ütközhetünk, ha túl korán kezdünk bele a munkába, ám akkor is, ha elmulasztjuk a szenzitív korszakot a különleges képességterületeken. Nem könnyű meghatározni a fenti kérdésekre adott pontos választ, elvégre az függ maguktól a képességektől és attól, mikor mutatkoznak meg. Példának okáért, a matematikai, zenei, némely mozgásbeli talentum már egészen kiskorban, pontosabb az óvodáskorban megjelenhetnek. Ezek ütemszerű individuális fejlesztések következtésképpen már ebben az időszakban lényeges, tehát kijelenthetjük, hogy az óvodáskor jelenti az alapot. Az elsődleges cél, hogy biztosítsuk a gyermekek érzelmi fejlődését, dajkáljuk őket és lehetőséget biztosítunk a játékra (*Turmezeyné-Balogh, 2009*).

A fent említett szemlélet a gyermekiességre helyezi a hangsúlyt, ugyanis hagyja, hogy a gyermek kiélvezze életének szinte egyetlen gondtalan időszakát. Ezzel tulajdonképp elhelyezi az érzelmi jóllét alapkövét.

Iskoláskorban óvatosan kell eljárunk a tehetséggondozás témakörében. Munkánk során megalapozhatjuk a tehetség kibontakozásának előkészítését, csak az óvodáskori eljárásoktól eltérően kell munkálkodnunk. A megközelítés szerint speciális osztályok ebben az időintervallumban még koraiak, ugyanis a kiemelkedő teljesítőképeség alapja javarészt a fejlett szellemi képességrendszer, és nem a speciális kompetencia. Például a tehetségmag megmutatkozása a különböző tantárgyakban is individuális fejlesztést igényel (*Turmezeyné-Balogh, 2009*).

Gagné megkülönböztető tehetségmodelljének átdolgozott változatában olvasható, hogy az egymással kölcsönhatásban álló három elem a következő:

1. természetes képességek („gifted/ness”)
2. a megnyilvánuló tehetség (talent)
3. környezeti faktorok (például kulturális, szociális, vagy családi környezet), melyek a modell közepén helyezkednek el (Péter-Szarka, 2011).

5. ábra: Gagné megkülönböztető tehetségmodellje (Balogh, 2011, 21)

A fentiekkel a személyes komponensek és maga a fejlődés folyamata katalizátorként működnek, továbbá kölcsönös viszonyban állnak velük. Ebben a modellben már a talentum folyamatának típusa is megjelenik (a korábbi modelltől eltérően). Különbözik benne a már ki-virágzott tehetség és magára a tehetségre való hajlam. Az előző modellhez képest az új változatban újdonság, hogy a talentumokat a korosztályos populáció felső 10%-ában helyezi el. A továbbiakban ezt még jobban széttagolja, ugyanis a felső 1% közepesen, a 0,1% már erősen, a 0,01% szinte kivételesen, míg a 0,001% pedig frenetikusan tehetséges egy bizonyos területen (Péter-Szarka, 2011).

Végezetül megfigyelhetjük, hogy a változások, melyeket különböző korszakok hoztak, egyet jelentettek az elvonatkoztatott szemléletekkel. Ez lehetőséget nyújtott arra, hogy több tehetség bontakozhasson ki, és kevesebb tűnjön el. Kétségtől a mindenkorai társadalom szabta meg, melyik tehetségkép vált elfogadottá. Közelebbi viszony állt fenn a tehetségképek- és modellek módosulásaiban, hiszen tulajdonképp egymás függvényeinek tekinthetők. Idővel a rend-

szerszemléletű elmélkedés egyre népszerűbbé vált. A tehetségekről, fejlesztésükről és ösztönzésükről temérdek információt tudhatunk már magunkénak, köszönhetően az összetett egyéniségek felfedésének. A talentum ágazatai állandóan bővültek, így a területek behatárolása folyamatosan lendült fel.

4. A családi környezet hatása a tehetséges gyermekekre

Az elsődleges szocializációs színtér egy gyermek életében a családja. Beleszületik egy olyan miliőbe, melyben az érzelmek folyamatosan kapcsolják egymáshoz a család tagjait. Ezek közül a legerőteljesebb az anya és gyermeke között létrejövő kapcsolat, amely már a születés előtt kialakuló testi és lelki kötelék. A születésünkön tapasztaljuk a minket körülvevő pozitív és negatív eseményeket egyaránt, amik meghatározó szerepet töltenek be a későbbi éveinkben. Ezekből keletkezhet az elemi biztonságérzet, tehát az ösbizalom, vagy a bizalmatlanság, melyek befolyással bírnak különböző területeket érintő kvalitásainkra.

A családuktól vesszük át a különböző viselkedési modelleket, hagyományokat, mely a történelmi koroktól kezdve egy létező jelenség volt, kultúrától függetlenül. Az elsődleges szocializációs színtérben a fennmaradásunkért családuknak kezességet vállal, és hozzájárulnak spirituális kiteljesedésünkhöz. Ez szabadságot biztosít egyediségünk kibontakozásához, és ahhoz, hogy személyiségünk folyamatosan átalakuláson menjen keresztül. A családi környezetet nevezhetjük akár átjárónak is az individuum és a közösség között, így válik elsődleges közvetítővé. A család imént említett közvetítő szerepe legfőképpen abban bizonyul meg, hogy emocionális kontaktusai és azok intenzitásai, ezen kívül hosszantartó befolyása releváns emocionális és magatartási mintákat ró bele a jellemünkbe. Ezeket életünk során folyamatosan magunkkal cipeljük, mint hajlamosító faktorokat, és már a legkorábbi periódusainktól kezdve kifejti ráuk hatását. Rendeltetése alapján a mediátor szerepnek köszönhetően az individuumba nem csak a családi, hanem a szociális értékrendek is beágyazódnak. A közvetítés következtében az elsődleges szocializációs színtér tudást ad át nekünk arról, hogyan váljunk teljesértékű tagjaivá a társadalmunknak (Dúró, 2006).

A család szerepe a sajátos nevelési igényű (továbbiakban: SNI) gyermekek esetében még kiemeltebb szerepet kap. Az SNI definícióját a jelenleg is hatályos köznevelési törvény úgy határozza meg, hogy

„Sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló: az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján mozgásszervi, érzékszervi,

értelmi vagy beszéd fogyatékos, több fogyatékoság fennállása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd” (2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről).

A sajátos nevelési igény akkor állapítható meg, ha pszichológiai, (gyógy)pedagógiai, orvosi diagnosztikai folyamatok során a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvényben leírt zavarok vagy fogyatékoságok konstatálhatók (Mesterházi-Szekeres, 2019).

Hogyan ismerhetik fel a szülők, ha gyermekük sajátos nevelési igényű? Érzékszervi fogyatékoság esetén előfordulhat, hogy már a születés után jelentkeznek tünetek a gyermekben, mint például a látássérülés. Emellett léteznek olyan részképességzavarok is, melyeknek kisgyermekkorban még nincsenek egyértelmű, látványos jelei, akár motoros vagy kognitív funkciók területén. A szülők számára ebben az esetben a pedagógusok nagy segítséggel bírnak, ugyanis ők is jelezhetik, ha egy gyermek fejlődése elmaradott. Ezt követően kerülhet be az egészségügyi ellátórendszerbe, valamint a fejlesztőpedagógiai, gyógypedagógiai hálózatba. A sajátos nevelési igény megállapítása után a gyermek megkaphatja a képességeihez igazított, differenciált oktatást, kiemelik gyengeségeit és erősségeit egyaránt, melyre a későbbiekben építkezni tud. A folyamat során elengedhetetlen a család támogatása és a folyamatos segítségnyújtás.

A nevelés, melyet családjukban kapunk tehát kihat a teljes létezésünkre. A miliő, a tapasztalatok determinálják az életünkben eltöltött éveink minőségét, valamint azt, hogy mit hagyunk az utókorra magunkból. Ehhez hozzátartozik még a kibontakozásunk, folyamatos fejlődésünk határtalansága is.

Amennyiben egy gyermek családban cseperedik fel, úgy karaktere folyamatos átalakuláson megy keresztül, ugyanis kétféle befolyás alatt áll. Megkülönböztetjük az elsődleges és a másodlagos hatásokat. A primer hatások önkéntelenek, véletlenszerűek és nem szembetűnők, a szekunder hatások a legközelebbi hozzátartozóink által akaratlagosan irányított, direkt módon történő nevelési műveletek. A szándékosan használt nevelési módszerek, elvek determinálják egy gyermek erkölcsrendjét, továbbá viselkedését. Az akaratlanul beépülő befolyások kihatnak az azonosságtudatunkra, valamint reprezentálják azokat a funkciókat, melyeket életünk folyamán magunkra öltöttünk (Dúró, 2006).

Nincs olyan ember, akinek a fejében ne alakult volna ki egy eszmény arról, milyen is egy ideális család. Ez a gondolat életünk különféle periódusaiban hozzájárulhat későbbi kap-

csolataink és magatartásunk alakulásához. A családban tanultak hatására ugyanazokat a szerepköröket ruházzuk majd át utódainknak, akár szándékosan, esetleg tudattalanul, amiket mi is eltanultunk, függetlenül attól, hogy a hozott minta nagyszerű-e, vagy kifogásolható.

A talentummal rendelkező gyermekek részére egy ideális otthoni környezetet szükséges létrehozni, melynek kulcsfontosságú szereplői a szülők, valamint a köztük és gyermekeik közt kialakult kapcsolat. Ebben a kölcsönös viszonyban minden résztvevő meglehetősen tevékeny szereppel bír.

A szülők számára elengedhetetlen a gyermekük értelmiségi szintjének, valamint személyiségjegyeinek ismerete. Kizárólag ennek birtokában teremthetik meg a szükséges támogató közeget. A kommunikáció elengedhetetlen minden családban. A gyermek igényli a szüleivel történő beszélgetéseket, nélkülözhetetlen számukra, hogy szavaik ne találjanak süket fülekre, ugyanis ezek a tényezők elengedhetetlenek az intellektualitásuk innovációjához. Életünk során rengeteg nehézséget kell leküzdenünk, viszont a miliő, melyben felnőttünk meghatározza azt, ahogyan a problémákat felnőtt korunkban kezeljük (*Dúró, 2006*).

A különleges képességű gyermekeket családjuk kétféleképpen befolyásolhatja:

- pozitív esetben patronálja, támogatja a megfelelő fejlődés érdekében
- negatív esetben gátolja a tehetségek kivirágzását, mindemellett tartózkodó szerepet vállal azzal, ha későn ismeri fel a gyermekben lakozó talentumot, s megtagadja a szükséges odafigyelést, érdeklődést (*Bagdy, 2014*).

A felvirágzást elősegítő környezetet javarészt a család hivatott szolgáltatni. Érezteti az összefogás hatalmát és a mások mellett létezni tudás képességét. Amelyik gyermek leleményes, annak szülei általánosan véve a flexibilitást preferálják. Ezzel esélyekkel teli környezetet teremtenek, valamint jó szociokulturális miliőbe helyezik a gyermeket (*Bagdy, 2014*).

Ezzel párhuzamosan a talentummal rendelkező gyermekcsaládjában a pozitív hatások mellett nehézségek is adódhatnak, melyek akadályozzák a tehetség kiteljesedését. Megfigyelhetők ugyanis nehézséget okozó szülői jellemvonások, mint például a túlzott bíraskodás, vagy a domináns viselkedés. Továbbá a gyermeknek olykor meg kell birkóznia a születési sorrendből adódó kihívásokkal és a testvérekkel való kapcsolattal is. Alkalomadtán a szülők közti, vagy a gyermek és szülei közt kialakult játszma, kétértelmű üzenetek és féligazságok (*Harmatiné Olajos, 2011*).

Egy gyermek születésével egyidőben rögtön kezdetét veszi a családtagokkal történő ismerkedés folyamata. A szülőknek ekkor még fogalmuk sincs gyermekük valódi jellemével kapcsolatban, viszont mindenki felelevenednek korai „igények” és feltételezések arra vonatkozóan, milyen is lesz a gyermek később. Ez erősen befolyásolja az újszülöttről alkotott képet. Ahogy Dúró Zsuzsa (2006) is írta, a sajátos erkölcsrend, egyedi élettörténet és ábránd adott együttthatókra szűkítik le a családtagok aspektusait. Amennyiben a végkifejlet kedvező, úgy a szülők és a gyermek igazán egymásra találhatnak. Professzor Dr. Bagdy Emőke (2014) írásából kiindulva pozitív hatással bírna, ha a szülők meglátnák azokat a különleges képességeket is, melyekkel ők nem rendelkeznek, ám utódaik igen, és ezeket el is fogadnák. Véleményem szerint nem tragédia, ha a csemeték nem követik pontosan felmenőik példáit. Ezt leginkább úgy tudnám megfogalmazni, hogyha a gyerek beleszületik egy többgenerációs ügyvéd családba, de valamilyen okoknál fogva nem érzi magát alkalmasnak a pályára, ne féljen mást választani. Egy sajátos nevelési igényű gyermek esetében még lényegesebb, hogy a család a képességeihez mértén támogassa őt annak megtalálásában, mihez van affinitása.

A következőkben szeretném kifejtetni, szerintem hogyan fedezhetik fel a szülők, mely területek, tevékenységek érdeklik gyermekeiket. Konstatálnám, mik azok a jelek, amikre érdemes figyelni. Első körben érdemes elgondolkodni, hogy a csemetéket a társas interakciókkal fűszerezett, folyamatos behatásokkal teli elfoglaltságok érdeklik, vagy inkább azok, amiket egymagukban, monoton végezhetnek.

Dúró Zsuzsa (2006) szerint a folyamatban fontos szerepet tölt be a szülői megfigyelés, ugyanis ők azok, akik a legjobban tisztában vannak gyermekeik személyiségjegyeivel. Nekik kell felismerni bizonyos jeleket, amik közé tartozik a gyerek által mutatott kíváncsiság, egy adott téma iránti folyamatos érdeklődés, motiváltság, eltökéltség. Véleményem szerint amennyiben egy kisfiú beteg is el akar menni a fociedzésére, az azt jelenti, hogy az imént felsoroltak megvannak benne. Feltéve, ha egy gyermek elmélyül valamilyen elfoglaltság közben, és kiegyensúlyozottság árad belőle, úgy az a téma minden bizonnyal érdekfeszítő a számára. Továbbá kiemelném, hogy kiemelten lényeges tényezőnek tartom az időt. Csak akkor szánunk időt egy adott feladatra vagy tevékenységre, ha azt fontosnak tartjuk. Mindemellett nem szabad elfelejtenünk azokat a komponenseket, melyek az érdektelenségre utalnak. Példának okán ilyen egy tevékenység végzéséből fakadó frusztráció, a figyelem elkalandozása, a hajtóerő, inspiráció és az érdeklődés hiánya.

Korábbi ismereteim alapján úgy vélem, segítséget nyújthat az a többszörösintelligencia-vizsgálat, melyet Howard Gardner dolgozott ki. A teszt megkülönbözteti a mozgásos, nyelvi, vizuális, auditív-zenei, logikai, szociális intelligenciafaktorokat.

Úgy gondolom, különböző irányultságokhoz társulhatnak olyan ismertetőjelek, amelyek önmagukban utalhatnak tehetségre is. Ilyen lehet a mélyen részletekbe menő, esetleg heves feladatvégzés, vagy a másfajta feladatfeldolgozási módszerek. Belegondolva a múltamba, rám az utóbbi erősen jellemző volt. Minden feladathoz, akadályhoz más szemszögből közelítettem és a társaimtól eltérő módon próbáltam megoldani. Nekem az ő módszerük volt különös, nekik pedig az enyém.

A kommunikációt szintén nélkülözhetetlennek tartom. Egy szülőnek időt kell szakítani a gyermekére, foglalkozni és beszélgetni kell vele. Nem csak azért, mert a csemete igényli, hanem mert ilyen módon a legkönnyebb őt vezetni, segíteni neki felismerni az erősségeit. Ugyanakkor nem csak a gyermekkel, hanem a körülötte munkálkodó pedagógusokkal és különböző családtagokkal való beszélgetés is kulcsszerepet tölt be. Az a rengeteg idő, amit életem során gyermekek közt töltöttem ráébresztett, hogy bizony más helyzetekben, más társaságban teljesen eltérő viselkedést mutatnak.

Fontosnak tartom kihangsúlyozni, hogy különböző készségek, képességek megléte még nem egyenlő az adott témában való érdeklődésre is. Szavalhat egy gyermek gyönyörűen, de ez még nem teszi őt költővé. A számára megfelelő kompetencia így vagy úgy, de be fog épülni a mindennapi életébe, ám ehhez elengedhetetlen a környezet megértése, toleranciája, amivel nem frusztrációt vált ki belőle.

Szemtanúja voltam egyszer annak, hogy egy gyermek érdeklődési köre nem volt összhangban a tehetségével, a teljesítményelvárás, a sikerek elmaradása és a kívülről érkező nyomás pedig teljesen elvette a motivációját, csökkentette a témával kapcsolatos érdeklődését. A végén teljesen felhagyott a tevékenységgel.

A szülőktől érkező segítséghez hozzátartozik, hogy lehetőséget biztosítanak gyermeküknek különféle foglalatosságok kipróbálására. Ehhez időt kell adni, ugyanis a folyamatos személyiségfejlődés miatt maga az érdeklődés is módosul. Végezetül kihangsúlyoznám, hogy a gyermek számára nélkülözhetetlen a szülői elismerés, érdeklődés a választott tevékenység iránt.

A saját történetemet felelevenítve, mely szerint sokáig nem tudtam, tehetséges vagyok-e egyáltalán valamiben, rájöttem, hogy a megfelelő családi környezet mindig is adott volt számomra, viszont kevés időt szántam magamra. Éveken át nem foglalkoztam a saját igényeimmel, így sajnos nem kerestem olyan elfoglaltságokat, melyekben ki tudtam volna teljesedni. A fejlődésemet hosszú időn keresztül gátolta a burok, amibe a szükségleteimet bezártam. Emlékszem, már kiskoromban is rengeteget beszélgettem a szüleimmel, tehát a kommunikáció nem hiányzott a befolyásoló tényezők közül. Talán a régi iskoláimban a volt pedagógusaim sem szántak annyi időt a tehetséggondozásra, vagy annak felismerésére. Meglehet, hogy a lehetőségek is korlátozottak voltak. Utólag úgy érzem, túl sok évet vesztegettem el az életemből. Ez azonban nem akadályoz abban, hogy gyógypedagógusként a lehető legtöbbet tudjam nyújtani! A család és a minket körülvevő környezet befolyása minden gyermek számára meghatározó, így megállapítható, hogy hiába lapul valakiben ott a tehetség, ha ő maga nincs tisztában vele és a családja sem segít erre rálelni, vagy nem nyújt támogatást, akkor ez korlátozza a fejlődésének, kiteljesedésének lehetőségeit.

5. A pedagógusok szerepe az iskolai tehetséggondozásban

Az iskola, mint másodlagos szocializációs színtér, a családi környezet után a második legnagyobb hatással bíró közeg. Itt a gyermekek más és más résztvevőkkel találkoznak életük során. Befolyással bírnak rájuk a tanáraik és iskolatársaik is. Különböző erényeket, szabályokat és normákat szívnak magukba a társas kapcsolatok alkalmával. Kompetenciáikat új nivóra emelhetik, továbbá nem szabad elfelejtenünk azt sem, hogy a gyermek iskolába kerülésével a családdal való viszonya is állandó változásokon megy keresztül. A tanárok domináns szerepet tudhatnak magukénak, hiszen a már meglévő szakértelmükkel és előkészületeikkel tudják támogatni, fejleszteni a tanulókat. Fontos, hogy olyan atmoszférát hozzanak létre, ahol a gyermekek harmóniában kapnak esélyt a fejlődésre. Ehhez hozzátartozik, hogy a pedagógus tekintettel legyen a gyermekek sajátos fejlődési ütemére és individuális készségeire.

„A tehetséggondozás komplexen átfogja a fejlesztő munka egészét, inspiráló, tehetségbarát teret kiépítve a gyermekek, tanulók köré, bevonva a szakembereket és a szülőket. A tehetséggondozó rendszer kialakítása rendszerszemléletet követel.” (*Mesterházi-Szekeres, 2019, 459*).

Nem elegendő a gyermekek ismerete, ugyanis a tanárnak elsősorban önismeretet kell gyakorolnia, és értékrendjét rendeznie. Ebből fakad az az energia, aminek segítségével ő is adni tud. Ahhoz, hogy nyugalmat árásszon magából, kiemelten fontos az imént említett, saját magából fakadó energia, ugyanis elengedhetetlennek bizonyul egy valós énkép megléte. A kiegyensúlyozottság megköveteli, hogy ismerjük és akceptáljuk saját magunkat. Továbbá nélkülözhetetlen a tisztesség és a felelősségvállalás képessége, a kívülről érkező bírálatokkal és terhelésekkel való megküzdés kompetenciája. Az ilyen személy tud az elhatározásai, célkitűzései szerinti magatartást tanúsítani, a saját belülről fakadó ingerültségét kordában tartani és irányítani (*Koncz, 2011*).

A már korábban említett Csíkszentmihályi Mihály fogalmazta meg azt, hogyha a talentummal rendelkező személy nem jut kellő motivációhoz, nem tartózkodik megfelelő környezetben és nem kerül kapcsolatba olyan hozzáértő személlyel, aki segíteni tudná őt tehetségének kibontakozásában, abban az esetben képtelen lesz megfelelően fejlődni. A szilárd teljesítőképesség megszerzéséhez a gyermekek számára elengedhetetlen a felnőttek vezénylő szerepe (*Csíkszentmihályi, 2010*).

Véleményem szerint elengedhetetlen minden talentummal rendelkező gyermek számára egy olyan tanító, aki elindítja őket a tehetséggondozás útján és kéz a kézben haladnak az ösvényen. Amennyiben ez megvalósul, úgy a gyermek is biztonságban fogja érezni magát a felnőtt mellett, ami a sikeres és örömteli fejlődés egyik alappillére képezi.

A különleges képességekkel megáldott egyének edukációja több száz éven keresztül egy kétoldalú viszonyon alapult, amiben a mester és tanítványa együtt dolgoztak azon, hogy a nagyszerű kompetenciákat előhívják. Ehhez hozzátartozik, hogy „átszitalták” a gyermekeket, és akikben nem lakozott talentum, vagy nem felelt meg a különféle szférák követelményeinek, azokat kiszűrték. A jó képességű diákok több időt tölthettek az oktatójukkal, akik irányadójuk voltak. Módszereket tanítottak nekik, ezen kívül a mesterek elhivatott életvitelét is megismerték, közben nem vetették el a különféle reformokat. Ugyanakkor ez a kapcsolat hátrányokat is magában foglalt. A növendék rákényszerült, hogy túlnyomó többségben a mestere által preferált ideákat, mi több, módszereket kövesse (*Csikszentmihályi, 2010*).

Napjainkban a pedagógusok legjelentősebb feladata a gyermekek képességeinek feltérképezése és teljes körű megismerése. Azonosítaniuk kell az erősségeket és gyengeségeket egyaránt. Ezt követően segítséget kell nyújtaniuk abban, hogy a gyermekek önmagukhoz mérten differenciált metódusokkal mozdulhassanak előre. Kiemelten fontos a szülőkkel történő kooperáció, a tisztességes, elkötelezettségen alapuló kapcsolat kialakítása, ugyanis az ő hozzájárulásuk nélkül a foglalkozások sem érik el céljukat. Gyermekkorban mind a testi, mind pedig a szellemi fejlődés különböző tempóban halad. Rendkívül lényeges, hogy a pedagógusokat ne csapja be, ha egy gyermek egy adott területen megfelelő teljesítményt tanúsít, elvégre ettől függetlenül másban még lehet elmaradott (*Buda, 2004*).

Ahhoz, hogy feltérképezzünk egy gyermeket, különféle lehetőségek állnak rendelkezésünkre. Figyelhetjük őket, beszélgethetünk velük, végezhetünk szociometriaival kutatásokat, teszteket is. (*Kelemen, 1984*).

Minden pedagógusnak biztosítva van, hogy ők maguk döntsék el, mely metódusokat használják a tehetségek felmérésére. A döntésüket több különböző tényező alapján hozhatják meg, mint például a tanuló életkora és személyiségjegyei, a kiszemelt cél, vagy a fejlesztendő készség, képesség területe. A sajátos nevelési igényű diákok esetében nem csak a tehetséggondozásban, de a nevelés-oktatás folyamatában is nagyobb kihívásokkal kell megküzdeniük a pe-

dagógusoknak is. Az SNI-s gyermekek megismeréséhez több szempont figyelembevétele szükséges, ezt követően pedig a folyamatos differenciálás kulcsfontosságú. A szülőkkel való folyamatos kapcsolattartás és együttműködés pedig mind a gyermek érdekeit szolgálja.

Az a tanító, aki a tehetségek gondozásával foglalkozik, három meglehetősen embert próbáló nehézséget kell leküzdenie. Az első, hogy a gyermek jelleméből előhívja az értékeket, felfrissítse az akaraterjét, és a közösségi szellemet, hogy a motiváció alapkövét lerakja. A második, hogy az általános szellemi képességek fejlesztését szem előtt kell tartania, ugyanis a gyermekeknek minden foglalkozásban, amellyel találkozni fognak, szükséges, hogy érvényre jussanak. Végezetül pedig kutatnia kell azokat a pszichológiai adottságokat, amik a leginkább kiemelkednek a tanulóknál, és az átlagtól különbé teszik őket (Dúró, 2004).

6. Tehetséggondozás az iskolában

„A sajátos nevelési igényű, valamint a beilleszkedési és tanulási zavarokkal küzdő személyek, mint bárki más, lehetnek tehetségesek, ha a tehetség kritériumainak megfelelnek.” (Gyarmathy, 2013, 35)

Az állandó átalakuláson keresztülmenő intézményi tehetséggondozás legfőbb célkitűzése a sajátos nevelési igényű diákok összetett képességfejlesztése, szociális interakciójuk hozzájárulása a sport, különböző művészeti ágazatok, a színjátszás eszköztárával, valamint erkölcsrendjük egy nívósabb szintre növelése. Fontos még, hogy a gyengébb oldalukat ellensúlyozzák. Maga a tehetséggondozás egyéni fejlesztési tervek, sokrétű fejlesztő projektek által, differenciált módszerekkel, színes tanórai és azon kívüli foglalkozásokkal jön létre. A tanulói szükségletekre, a korra, az éppen aktuális állapotra és potenciálokra fókuszálva kerül kiválasztásra az optimális mozgással összefüggő, személyes, zenei és térbeli-vizuális foglalkozások, a sport és művészeti ágakat érintő elfoglaltságok (Mesterházi-Szekeres, 2019).

A jelenleg hatályos, 2020-tól érvényben lévő Nemzeti Alaptanterv (továbbiakban: NAT) megszabja, hogy a tehetséggondozást a nevelés és oktatás valamennyi periódusában, minden nevelő-oktató tevékenységet folytató tanintézményben működtetni kell, és beépíteni a pedagógiai programba. Mind a tanórai, mind pedig az iskolán kívüli elfoglaltságok megszervezését úgy kell kialakítani, hogy azok illeszkedjenek a diákok közösségi, kulturális és életkori tulajdonságaihoz, továbbá hozzájáruljanak a bizonyos esetekben indokolt differenciáláshoz a felzárkóztató és tehetséggondozó foglalkozások keretein belül. Ennek a meghatározó időszaknak kulcsfontosságú megbízatása a differenciálásra történő alkalom biztosítása, támogatása,

ugyanis erre az időszakra mutatkoznak meg számottevő eltérések egyének, közösségek és intézmények között. Erre magyarázatul szolgál a különböző motiváció és irányultság, a továbbtanulási elhatározások eltérése. Ebből kifolyólag figyelemmel kell lenni a tananyag összeállítása során a különböző tanulócsoportok képességeire, igényeire, a célok elérése érdekében. Mindezen szempontok figyelembe vétele mellett biztosítani kell a tanulócsoporton belül a felzárkóztatást, valamint a tehetséggondozást is.¹

6.1. A sajátos nevelési igényű tanulók kerettanterve

Az eltérő tantervű általános iskolák diákjai számára számos lehetőség kínálkozik intézményen belül és kívül is, melyet tanulással tölthetnek. Ezen intézmények a profiljuk alapján módosíthatják a tanuláshoz a leghatékosabb lehetőségeket, továbbá az órarendet. A kötelező tanórai és rehabilitációs-rehabilitációs foglalkozásokon túl a tanulók különböző fakultatív szakörökön vehetnek részt, melyek típusa szerint lehetnek tehetséggondozó, vagy felzárkóztató foglalkozások. Optimális körülmények között minden évfolyamban egy-egy osztályról beszélhetünk, viszont az enyhe értelmi fogyatékkal élő diákok száma csökkenő tendenciát mutat, továbbá az integrációban részt vevők számának növekedése okán egyre szükségessé vált összevont osztályokat kialakítani. Az összevonások leginkább az alsó tagozaton tanuló diákokra hatnak ki (*Mesterházi-Szekeres, 2019*).

Az összefüggő szakmai gyakorlatom során úgy tapasztaltam, hogy az osztályok összevonása mindig egy hatalmas rizikófaktor. Nem számíthatjuk ki előre a gyermekek viselkedését egy olyan helyzetben, mikor valami, vagy valaki újjal találkoznak. Az efféle lépések következménye kétféle lehet:

- a gyermekek az újdonság hatására kivirágzanak, meg akarják mutatni másoknak, mire képesek, motiválja őket az eddig ismeretlen helyzet, és a pedagógusnak talán könnyebb feladathelyzetbe hozni őket,
- megszeppennek, nem bírják a változást, valamint szenzorosan túl érzékenyé válhatnak, ami a feladathelyzet kialakítására árnyat vethet.

¹ Magyar Közlöny (2020; 17. szám): 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet: A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet módosításáról

Dúró Zsuzsa meglátására (2006) visszacsatolva, a gyermekek új környezetben, új emberekkel a korábbiaktól eltérő viselkedést tanúsítanak, ezért lehetetlen előre megmondani, kiből mit hoz ki a változás. A lényük folyamatos változáson megy keresztül, és ami ma még pozitívan hat rájuk, az lehet, hogy később már negatívan fog.

A sajátos nevelési igényű tanulók kerettanterve előírja a kötelező tantárgyakat és óraszámokat. Továbbá tartalmazza a tantárgy tartalmi kivonatát és követelményét. Minden iskola ez alapján alkotja meg a helyi pedagógiai programját, melynek elengedhetetlen eleme a helyi tanterv. A kerettanterv lehetőséget nyújt arra, hogy a tanárok bizonyos tárgyakat heti plusz két órában tanítsanak. A helyi pedagógiai program és a helyi tanterv foglalja magában, hogy mely tantárgy oktatására használják fel ezt az időkeretet a pedagógusok. Az SNI kerettantervben kötelezően szereplő tartalmak a tárgyi időkeretek 90%-át ölelik fel (Mesterházi-Szekeres, 2019).

Tantárgyak	1. évfolyam	2. évfolyam	3. évfolyam	4. évfolyam
Magyar nyelv és irodalom	7	7	6	7
Matematika	4	4	3	4
Erkölcstan	1	1	1	1
Környezetismeret	2	2	2	2
Ének-zene	2	1	2	2
Vizuális kultúra	1	2	2	2
Informatika	-	-	1	1
Technika, életvitel és gyakorlat	1	1	1	1
Testnevelés és sport	5	5	5	5
Szabadon tervezhető órakeret	2	2	2	2
Rendelkezésre álló órakeret	25	25	25	27

1. táblázat: Kötelező tantárgyak és minimális óraszámok az 1-4. évfolyamon (Forrás: SNI kerettanterv)

Egy heti rendszerességgel megtartott öt, azaz évi 180 órás időkerettel rendelkező tantárgy kerettanterve következőképpen hetenként fél, tehát évi 18 órányi szabad időkeretet szolgáltat a pedagógusoknak a tantárgy meghatározott óraszámán belül. Ezt a helyi szükségleteknek megfelelő módon, a kerettanterven kívüli helyi sajátosságok figyelembevételével tölthetik meg tantárgyi tartalommal. A nevelőtestület döntése alapján határozhatják meg a pedagógusok, hogy ezt a szabad időkeretet mely tantárgyban, milyen tartalomra, továbbá mennyi óraszámban kívánják felhasználni. A nevelőtestület a helyi pedagógiai programban, valamint a helyi tantervben is rögzíti a döntést (Mesterházi-Szekeres, 2019, 16).

6.2. Tehetséggondozás a nevelés-oktatás folyamatában

A nemzeti köznevelési törvény meghatározása alapján a tehetséggondozás szignifikáns szerepet tölt be a nevelés és oktatás folyamatában. A talentummal történő foglalkozások egyéb szakkörök megtartásának idejében történnek, ezáltal szükségessé válik a döntés meghozása annak érdekében, hogy egy tanuló számára mi a legmegfelelőbb; a tehetséggondozás, vagy például az állatasszisztált terápia. Ez a döntés annak rovására mehet, hogy bizonyos körülmények között mindkét foglalkozás szükségessé válhat. Különösen elgondolkodtató a tehetséggondozás megvalósításának kérdésköre az eltérő tantervű általános iskolák esetében, elvégre a diákok a hagyományos értelemben vett talentum definíciójának a szellemi képességek elmaradottsága miatt nem tesznek eleget. Pontosan emiatt a tehetség, illetve tehetséggondozás mindenre kiterjedő meghatározását kell figyelembe vennünk. A szakirodalmi forrásokban két különböző felfogásról olvashatunk (*Mesterházi-Szekeres, 2019*).

Az eltérő szemléletek közül az egyikben az olvasható, hogy kifejezetten a teljesítményen alapul, és egy úgynevezett kiváltságos-érzetű szellemiséget képvisel, melynek lényege, hogy ezek az emberek az elitizmus rendszerébe sorolják magukat. Úgy vélik, nekik, tehát az elitnek, nagyobb kiváltságok járnak a társadalom szelektált csoportjaival szemben. A másik szemlélet nyomatékosítja egy adott tanintézmény társadalmi funkcióját, és az elmaradás, a hátrány ellensúlyozását tartja elsőszámú kötelességének. A két álláspont merőben eltér egymástól, és korszakoktól függetlenül elfogadottá váltak bizonyos berkeken belül. Az elitista szemlélet ma már viszonylag kevesebb támogatást tudhat magáénak, elvégre az esélyegyenlőség kérdése egyre elterjedtebbé vált. A saját igényű gyermeket nevelő szülők és a pedagógusok nem tesznek különbséget aközött, hogy melyik tanuló érdemelné meg a tehetséggondozó foglalkozásokat.

Az elitista szemlélet tehát kimondja, hogy a pedagógus csak a kimagasló, nem mindennapi diákok tehetségére fordítson figyelmet, míg a másik felfogás állítja, hogy bizony nincs olyan gyermek, aki semmiben sem lenne tehetséges. Az eltérő tantervet alkalmazó intézményekben a tehetségfogalom klasszikus, vagy akár elitista értelmezése alapján az iskolák padjaiban nem ülnének talentummal rendelkező diákok. Ennek ellenére több gyermeket tanulmányozva akadnak olyan tanulók, akik bizonyos dolgokban a társaikhoz viszonyítva kimagaslóbb teljesítményt nyújtanak, ráadásul némely képességük látványosan fejlettebb (*Mesterházi-Szekeres, 2019*).

7. Kutatási módszer bemutatása

Kutatási módszernek a mélyinterjút választottam, ugyanis a sajátos nevelési igényű diákok tehetséggondozásának megvalósulását illetően a valóságot tükröző tapasztalatokról gyűjtöttem adatokat. Interjúalanyaim már több éve egy egységes gyógypedagógiai módszertani intézményben (továbbiakban: EGYMI) dolgozó gyógypedagógusok. A megkérdezetteket tudatosan választottam ki előzetes ismeretségek alapján. Egyikőjüket az összefüggő szakmai gyakorlatom során ismertem meg, mint mentoromat, aki az interjúra való felkérésemet örömmel fogadta. A másik gyógypedagógus pedig az imént említett mentorom által került ajánlásra. Általuk a tehetséggondozást két különböző megközelítésből ismerhettem meg. Az interjúk a korábban leírt EGYMI-ben zajlottak barátságos termekben, négy szemkört. A légkör meglehetősen nyugodt volt, a beszélgetést közvetlenség övezte. Az interjúk vázlata mellékletben olvasható.

8. Interjúk az iskolákban megvalósuló tehetséggondozásról

Koncz István (2011) szavaira hivatkozva a pedagógusok szerepe nélkülözhetetlen a tehetséggondozás folyamatában, ám a sikeres fejlesztés érdekében mindenekelőtt önismeretet kell gyakorolniuk. Mindemellett a családi környezet támogatását és az tanintézmények által biztosított lehetőségeket kihasználva érhetők el sikerek. A sajátos nevelési igényű diákok tehetséggondozása a speciális intézményekben többféle módon valósulhat meg, ugyanis a témájukat tekintve a foglalkozások sokszínűnek mondhatók, és különböző fejlesztési területekre fókuszálnak.

8.1. Zenei tehetséggondozás

A megkérdezett gyógypedagógus 12 éve dolgozik a pályán és ugyanennyi ideje foglalkozik zenetanítással. Szerinte a magyar zenei nevelés részére ismeretlennek számít az a fel fogás, hogy a zenei készségeket, képességeket tesztekkel vizsgáljuk. Pedig Turmezeyné Heller Erika és Balogh László írásából is kiderült, hogy számos, eltérő életkorra lebontott, zenetanulási tapasztalatot figyelembe vevő, egységesített zenei teszt létezik.

Alanyom a 2021/2022-es tanévtől vállalta el a zenei tehetséggondozás megszervezését, előtte munkásságát nem jellemezte ilyenfajta tevékenység. A fent említett tanév kezdése előtt kapta a felkérést, miszerint felkarolná-e a zenei tehetséggel megáldott tanulókat.

Az interjú elején először arra voltam kíváncsi, hogy ő miképp éli meg magát a tehetség-gondozást. Pontosan azt a választ kaptam, amire számítottam, ugyanis kifejezetten élvezi és elmondása szerint pozitív hatással van rá.

Amikor a csoport létszámáról, nemi és korcsoport szerinti megoszlásáról kérdeztem, kissé meglepődtem, ugyanis kifejezetten heterogénnek mondható. Ebből következik, hogy az iskolában a sajátos nevelési igényű gyermekek a szakértői véleményben meghatározott diagnózistól és évfolyamtól függetlenül részesülnek zenei tehetséggondozásban, ráadásul a nemek eloszlása is egymással arányos. A bekerülés kérdését körbejáró válasza alapján elmondható, hogy több pedagógus együttes döntése, illetve javaslata alapján vehetnek részt a tanulók zenei tehetséggondozásban. Az esetek többségében az osztályfőnökök és ének-zene tanárok indítványozzák a gyermekek részvételét, majd egy megbeszélést követően együtt tesznek javaslatot a szülőknek és az intézmény vezetőjének. Ezt kiegészítve megtudtam, hogy a diákok saját maguk is jelentkezhetnek a foglalkozásra az osztályfőnöknél, az ének-zenét tanító, valamint a tehetséggondozást vezető pedagógusnál, amennyiben úgy érzik, közel állnak a zene világához.

Kiderült, mely szempontokat tartja szem előtt a siker és a harmónia eléréséhez. Csík-szentmihályi (2010) véleményéhez hasonlóan ő is fontosnak tartja, hogy a diákok bemutathassák tehetségüket, melyet a felhőtlen légkörnek és a folyamatos biztatásnak köszönhetően minden alkalommal rendkívül várnak. Ebből is megmutatkozik, hogy a foglalkozások vidám, ösztönző hangulatban telnek. Tapasztalatai szerint a diákok a maguk tempójában folyamatosan fejlődnek, melyben a fent említettek kifejezetten fontos szerepet játszanak.

Az, hogy milyen módon épül fel a foglalkozás, nem okozott számomra meglepetést. Mint a pedagógia alappilléreként, a fokozatosság elvét alkalmazzák. Az alapoknál kezdik a tanulást, majd szépen haladva lépkednek felfelé. A zenei tehetséggondozás minden esetben egy kis ráhangolódással kezdődik. A sajátos igényeket is figyelembe veszi, ugyanis ezt tartja az egyetlen korlátnak vagy épp ugródeszkának a folyamatban.

Megtudtam továbbá azt is, hogy minden eszközt biztosít számukra az intézmény. Ez azért érdekelt különösen, mert a zenetanulás nem csak az éneklésről szól, hanem a hangszerekről is. Turmezeyné és Balogh (2009) is hangsúlyozzák, hogy a hangszerjátékokhoz elengedhetetlen a motoros képességek fejlettsége is. Fontosnak tartom megjegyezni, hogy a folyamatos gyakorlás pozitívan hat a motoros készségekre, képességekre, ebből következik, hogy a gyermek elszántságából, motivációjából a fejlődés mértéke kikövetkeztethető.

A próbákat illetően elmondta, hogy a folyamatos differenciálás elengedhetetlen, ugyanis vannak tanulók, akik hallás után tanulnak, míg mások már tudnak kottából olvasni. Különbséget tesz a képességek között, ám a végén mégis együttesként funkcionálnak.

8.2. Kapcsolat a tehetséggondozás és személyiségfejlesztés között

Tisztában voltam azzal, hogy a másik gyógypedagógus a tehetséggondozás során inkább személyiségfejlesztéssel foglalkozik, ezért az interjú készítése közben több olyan tényezőre tértem ki, melyek nem éppen megszokottak a témában. Érdekelt egyfajta más megközelítés, ami a sikerélményt nem a versenyeken elért eredményekre alapozza. Csíkszentmihályi (2010) tanulmánya alapján az érzelmek fontossága, és a környezeti tényezők befolyását szerettem volna bemutatni, valamint az általa tartott foglalkozások jövőre gyakorolt hatását. Ugyanis a siker egy része a motivációban rejlik. Koncz (2011) a pedagógus önismeretét hangsúlyozó szemléletéből kiindulva kíváncsi voltam, hogy valóban fontos-e előbb magunkkal tisztában lenni ahhoz, hogy másoknak segíteni tudjunk.

Az első kérdéskör, melyet körbejártam, a pedagógusi pályára tért ki. Az általam kérdezett gyógypedagógus 22 éve dolgozik a szakmában, és 2011 óta foglalkozik tehetséggondozással. Tanulmányai elején nem tudta biztosan, megállja-e majd a helyét a szakmában, ám elmondása szerint ez egy olyan munka, mely inkább hivatás. Nem tudná elképzelni máshol magát.

A tehetséggondozás elvállalása számára nem volt kérdés, ugyanis kreatív embernek tartja magát, aki szereti a tanulókból is kihozni a kreativitást. Ez szerinte több területen megvalósulhat, mégpedig a problémamegoldó képességben, vagy például a művészetben. A foglalkozások ezen kívül megjelenő legfontosabb fejlesztési területek a személyiségfejlesztést, beszéd-készség, finommotorika és még különböző képességek fejlesztése. Számára a foglalkozás egyet jelent a kiteljesedéssel, valamint a támogató, segítő szereppel, amelyet már Csíkszentmihályi (2010) is hangsúlyozott. A csoportlétszám az eddigi évekhez viszonyítva kisebb, ezért könnyebben tud odafigyelni mindenkire.

A tehetség érzelmekre gyakorolt hatása két irányba mozdulhat, melyek közül az egyik negatív, a másik pozitív. A másságérzet és a tudatosság, valamint az utóbbihoz tartozó önbizalom növekedése állnak szemben egymással.

A már meglévő pedagógusi kompetenciák általában elegendőek egy tehetséggondozó foglalkozás vezetéséhez, ám folyamatos továbbképzésekre is van lehetőség. A Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége (továbbiakban: MATEHETSZ) pályázatokat kínál, melyeken berendezésekre, eszközökre és humán erőforrásokra is lehet pályázni.

Nélkülözhetetlen pedagógusi attitűdök közé tartozik az empátia, a türelem, elfogadás, kitartás és az ösztönzés, ugyanis ezek hiányában a gyermekekben inkább csak elnyomjuk a tehetség csíráját. Mesterházi Zsuzsa és Szekeres Ágota (2019) írásából nyomon követhetjük, hogy ezek a jellemvonások motiválóan hatnak a gyermekekre. A pozitív hatás sugárzása és a társas interakciók fejlesztésére kompetensnek kell lennie a siker érdekében. Arra a kérdésemre, hogy milyen módszerekkel történik a tehetséges tanulók azonosítása, kielégítő választ kaptam. Elsősorban az osztályfőnök bevonására van szükség, mert kiemelt szereppel bír a megfigyelés és a gyermekről szóló tapasztalatok gyűjtése. Továbbá elengedhetetlen a pontos diagnosztika és az erősségek megtalálása. majd a rendelkezésreálló különböző mérőanyagok segítségével határozzák meg, mire van pontosan szüksége a gyermeknek. Érdekesnek találom, ugyanis ha a tanuló az előre becsült szint alatt teljesít, úgy a személyiségfejlesztés válik szükségessé a foglalkozás során.

A tárgyi és szakmai feltételek is mind biztosítva vannak, ugyanis az intézmény által a foglalkozáshoz minden rendelkezésre áll. Támogatják a MATEHETSZ számára benyújtott pályázatokat, melyekből sikeresen profitálnak. Engedik, hogy a pedagógus döntsön különböző kérdésekben, például a tehetséggondozás helyszínét illetően. Bebizonyosodott az alkalmazkodás fontossága, ugyanis a pedagógus mindig a gyermekek képességeihez és az aktuális állapotukhoz mérten tudja tartani a foglalkozásokat. Mind a beosztást, mind pedig az időkezelést illetően. Ez a fajta tehetséggondozó foglalkozás nem a szakkörökről és a versenyekről szól, hanem a megküzdési stratégiák és a képességek fejlesztéséről. Az életre, a problémahelyzetek kezelésére készít fel. Különösen fontosnak tartom ezt a hozzáállást, ugyanis véleményem szerint a tanintézményekben nem az életre nevelés a fő cél. A gyermekek visszajelzései alapján kizárólag fejlődés tapasztalható. Év eleji és év végi kontrollméréseket is végeznek, melyek eredményei minden alkalommal egyre jobbak. Ugyanakkor fontos kiemelni, hogy a tanulók a foglalkozásokat élvezik, mert olyan pedagógus áll mellettük, aki ösztönző hatással bír.

A család szerepét és a szülői támogatást körbejárva Bagdy Emőke (2014) sorai tükrözik a valóságot. Fontos lenne a megfelelő családi környezet biztosítása, valamint a szülők pozitív hozzáállása gyermekükhöz úgy, hogy reálisan, vagyis a gyerek képességeihez mérten terelgessek, támogassák őt erősségeinek fejlesztésében. A nyomatékosítás jegyében kihangsúlyoznám, hogy a szülői támogatás elengedhetetlen a tehetséggondozás sikerességéhez, ugyanis mindenki számára egyértelmű, hogy a gyermekek egyfolytában változnak. Buda (2004) tanulmányaiból következőleg gyakran rájuk hárul az ösztönző szerep, mert csemetéjüket motiválniuk kell bizonyos feladatok elvégzéséhez, szükséges az iránymutatásuk a gyermek egyes dolgokhoz való

hozzaállásának javításában, valamint a magatartásuk jó útra terelésében. A szülő és a pedagógus együttes erővel érhetik el a tanuló képességeinek, készségeinek fejlesztését.

9. A kutatás eredményeinek összegzése, következtetések

A zenei hallás abszolút alappillére az e téren megmutatkozó tehetségnek, így ennek egyértelműen meghatározott kutatására mindenképp szükség van, valamint más területen jelentkező kompetenciák, illetve személyiségjegyek is számítanak. Különbséget kell tennünk a zene értése és érzése között is. Azokat a tanulókat, akikre a zene pozitív hatást gyakorol, nem csak motiválni tudjuk vele, hanem magához a témához való hozzáállásukat is befolyásolni. Az előadás-hoz való talentum összefüggésben áll a kreativitással, a problémamegoldó képességgel és az önbizalommal is. A személyiségfejlesztő tehetséggondozás ugyanezekre a kompetenciákra helyezi a hangsúlyt. Elengedhetetlen, hogy patronáljuk a tehetségeket az érvényesülés és önmegvalósítás útján. Bebizonyosodott a történelem alapján, hogy a hatalmas dolgok ott születtek, ahol a nevelésre meglehetősen nagy odafigyelést fordítottak. A szülők és tanárok pártfogása, támogatása pedig egyértelműen eredményesen hat az ifjú generációra is.

A tanulók megismerése a legelső dolog, amit a pedagógusnak tennie kell. Ennek hiányában nem fogja tudni eredményesen elősegíteni a gyermek önismeretének kialakítását. Mindent összevetve lényeges, hogy a pedagógusok számára olyan mentális állapotot vizsgáló módszereket, eszköztárat biztosítsunk, amik szükségesek ahhoz, hogy sokrétűen ismerhessék meg a diákokat. El kell felejtünk azokat az elveket, melyek szerint a pedagógus a gyermek külső viselkedésének megfigyelése, analizálása alapján ismeri meg annak személyiségét.

A gyermek személyisége három fontos habitus mentén szemléltethető, melyek meglehetősen sokrétű megoszlásban kapcsolódhatnak össze egy adott egyénnél:

- Érzelmi hatás: hirtelen ingerültté vagy lehangolttá válik a gyermek. Sajnálatos módon megesik, hogy ekkor nehéz lecsitítani, dajkálgatni.
- Intenzív mozgás: olyan energiák csoportja, melyek a teljes viselkedésre hatással vannak, beleértve a mozgást, a beszédtempót, a tevékenységeket és a nyugtalan mozdulatokat.

- Kapcsolati intenzitás: ezen készség esetén a gyermek különösen örömet leli a szociális kapcsolatok megismerésében és az azoktól kapott válaszreakcióktól. Élvezi mások társaságát, szívesen vesz részt különböző közös tevékenységekben. Aktívan kiveszi részét a társadalmi életből.

A pontos diagnosztika létfontosságú szerepet játszik a tehetséggondozásban, mivel ez alapján tudjuk a gyermek erősségeit megtalálni, amikre a későbbiekben építhetünk. A személyiség fejlesztése és a diákok önbizalmának növelése a pályaválasztásukra is erőteljesen hat. Amennyiben a tehetséggondozó foglalkozásoknak köszönhetően a gyermekek személyiségfejlődésen mennek keresztül, úgy lényegesen egyszerűbbé válik számukra megtalálni azt a tevékenységet vagy munkakört, melyet képességeikhez mértén szívesen végeznének. Az életükben eléjük sodródó problémákat is meg kell tanulniuk leküzdeni ahhoz, hogy teljesértékű felnőtt emberek váljanak belőlük. Szükségük van a támogatásunkra, ösztönzésünkre, pozitív hozzáállásunkra. Emellett fontos kitérni arra is, hogy a képességfejlesztés a sajátos nevelési igényű diákok tehetséggondozásában segíti a társadalomba való beilleszkedést.

Összevetve a két, szinte teljesen eltérő tehetséggondozó foglalkozást, azt a konzekvenciát vontam le, hogy mindkettőben a motiváció a közös nevező. Amennyiben egy gyermek hiányt szenved az ösztönzésben, úgy sosem fog tudni igazán kibontakozni. Az önbizalma kialakulását is gátolja ez a tényező, mely az egész életére hatást gyakorol. Érdekfeszítő volt számomra, hogy az interjúk közben a tehetség kifejezés negatív emóciókat is előidézett a pedagógusokból. A társadalom többsége a témával kapcsolatban a pozitívumokra asszociál, ám alaposabban vizsgálva a témát, elkezdhetünk kissé aggódni. Amennyiben azt várjuk el egy gyermektől, hogy képességein túl teljesítsen, úgy a személyiségfejlődése károsodhat, ami megakadályozza, hogy megtapasztalják az felhőtlen gyermekkor pompáját.

10. Kutatási kérdések megválaszolása

A tehetség definíciója a történelem során folyamatos változásokon ment keresztül, és a mai napig nincs egy globálisan elfogadott értelmezés a fogalommal kapcsolatban. A társadalmunk tájékozottsága és tanultsága is kulcsfontosságú volt a talentum meghatározásában, ugyanis a tudomány fejlődése és ezáltal az analfabetizmus lefelé mutató tendenciája változásokat hozott magával a különböző szemléleteket illetően. A tehetségmodellekből kiderül, hogy egyre több külső tényező gyakorol hatást a kiemelkedő képességekkel bíró egyénekre. Az általános készségek, képességek mellett a családi környezet, az iskola, a kortársak, a motiváltság, fizikai és mentális adottságok, interperszonális kapcsolatok és maga a sors is befolyásolja a tehetségek felismerését, kibontakozását.

Egy gyermek elsősorban a szüleitől veszi át a különböző viselkedési formákat, az emocionális kontaktusok pedig meghatározók számára. A talentum felismerése és segítése több faktor függvénye. Elengedhetetlen elsősorban a család támogató mivolta, ám fontos kihangsúlyozni, hogy a gyermek képességeihez mérten kell őt segíteni. Mindemellett negatív esetben a család gátolhatja a tehetség kibontakozását azzal, ha nem fordít rá kellő figyelmet és nem mutat elegendő érdeklődést. A családi környezeten kívül a pedagógusok befolyása is számottevő a tehetséges gyermekek esetében. Ahhoz, hogy a fejlesztés és a foglalkozások elérjék a céljukat, elsősorban önismeretre, majd a tanuló széleskörű megismerésére van szükség. A személyiségfejlesztés, mely főleg a sajátos nevelési igényű gyermekek esetében bír kiemelt fontossággal, több területen, különféle tantárgyi kapcsolatokkal is megvalósulhat. A motiváló környezet és a felhőtlen légkör pozitív hatással van a tanulókra, így a pedagógusnak törekednie kell ennek kialakítására.

A speciális intézményekben megvalósuló tehetséggondozás legfőbb célkitűzése a sajátos nevelési igényű tanulók összetett képességfejlesztése. Jelentőségteljes még, hogy az erősebb és gyengébb oldal egyensúlyba kerüljön. A tehetséggondozó foglalkozások egyéni fejlesztési tervek alapján, a differenciálás eszközét használva zajlanak. A szociális interakciók magukban foglalják nem csak a társakra való odafigyelést, de a csoportban történő munkára való képesség fejlesztését is. Az eltérő tantervű iskolák a helyi pedagógiai programjukban és a helyi tantervben rögzítik, hogy az órakeretből a szabadon tervezhető 2 órát milyen módon használják fel.

11. Összegzés

Dolgozatomban olyan témáról írtam, mely a szívügyem és a lelkiismeretemre hat. A talentummal rendelkező gyermekek támogatása a korábinál is erőteljesebben alakított ki bennem egyfajta elköteleződést és felelősségvállalást. Lényegesnek tartottam bemutatni a tehetség megítélésének változásait különböző korszakok és szemléletek, modellek alapján.

A talentumok hagyományos és modern megközelítéseinek kutatásával úgy gondolom, részletekbe menő tájékozottságra tettem szert a szakma ezen témájával kapcsolatban. Továbbá kutatási kérdéseimre kielégítő választ kaptam. Beigazolódott, hogy a tehetség felismerése nem újkeletű dolog, és a megfelelő családi, iskolai háttérrel és segítséggel mindannyiunkból elő lehet idézni a talentumot. Egy virághoz tudnám hasonlítani, mely egyenértékű az önbizalmunk és a személyiségünk fejlődésével. A különböző szakirodalmak tanulmányozása által többféle perspektívából állapítottam meg a tehetségek igazi jellegét. Továbbá értékes információkkal gazdagodtam a családnak a témában betöltött szerepével kapcsolatban. A támogatás, segítség, továbbá a hátráltatás is létező befolyásoló tényezők a gyermekek fejlődésében. A pedagógusok funkcióinak kutatása rámutatott a számunkra legszükségesebb kompetenciákra, melyek hatékonyan koordinálják a diákok fejlesztésének eredményességét. A személyiségfejlesztés a pedagógusoknak és a sajátos nevelési igényű tanulóknak is egyaránt fontos tényezőként van jelen, hogy hozzájáruljon a sikeres fejlődéshez.

A tanintézmények tehetséggondozásban betöltött szerepét mérvadónak tartottam feltérképezni ahhoz, hogy betekintést nyerhessek, miképp tudja az iskola a legjobban segíteni a tehetségeket. Továbbá megvizsgáltam, hogy a sajátos nevelési igényű tanulók kerettanterve milyen módon határozza meg a kiemelkedő képességekkel rendelkező gyermekek tehetséggondozására fordítható időkeretet, mely heti két órát jelent.

Az interjúknak köszönhetően a valóságot tükröző válaszokat kaptam a mai iskolákban megvalósuló, ám egymástól eltérő tehetséggondozással foglalkozó tevékenységek menetéről. Belepillanthattam abba, milyen elsődleges célkitűzések hajtják előre a pedagógusokat szakmájukban. A gyermekeket nem csak otthon, hanem az iskolában is folyamatosan kell nevelni, ezért a szülők és pedagógusok egyaránt részt vesznek a fejlesztő munkában. Ráadásul mindehhez hozzátartozik az optimális közeg kialakítása, mely szintén rájuk hárul. A tanítók, tanárok egyik

fő feladata, hogy rávezessék a szülőket a gyermekeikben lakozó tehetség beazonosítására, valamint tegyék világossá a csemetéik számára, hogy ehhez milyenfajta speciális fejlesztésre van szükségük a sikerek eléréséhez.

12. Felhasznált és hivatkozott irodalom

- 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről
- Ágoston Valéria (2016): „Csillaglesen” – Az óvodai tehetséggondozás ösvényein. Sprint Kiadó. Budapest
- Bagdy Emőke, Kövi Zsuzsanna, Mirnics Zsuzsa (2014): *A tehetség kibontakozása*. Helikon kiadó. Budapest
- Balogh László (2007): *Elméleti kiindulási pontok tehetséggondozó programokhoz* (A Nemzeti Tehetségsegítő Tanács 2007. január 5-6-i tanácskozásához). www.tehetsegpont.hu.
- Balogh László (2011): *A tehetség felismerése és fejlesztése*. (Kézikönyv a tehetséggondozás gyakorlatához). Debreceni Egyetem, Pszichológiai Intézet, Pedagógiai - Pszichológiai Tanszék. Debrecen
- Buda Mariann (2004): *Óriás leszel? – A Tehetséges gyerek*. Dinasztia Kiadó. Budapest
- Csíkszentmihályi Mihály (2010): *Tehetséges gyerekek – Flow az iskolában*. Nyitott Könyvműhely. Budapest
- Dr. Czeizel Endre (1997): *Sors és tehetség*. FITT IMAGE és a Minerva Kiadó. Budapest
- Dr. Gyarmathy Éva (2006): *A tehetség - Fogalma, összetevői, típusai és azonosítása*. ELTE Eötvös Kiadó. Budapest
- Dr. Gyarmathy Éva (2007): *A tehetség – Háttéré és gondozásának gyakorlata*. ELTE Eötvös Kiadó. Budapest
- Dr. Gyarmathy Éva (2013): *A tehetséggondozás változási kényszere*. *Iskolakultúra*, 23 (3-4), 101–109. Elérés forrás <http://www.iskolakultura.hu/index.php/iskolakultura/article/view/21380>. Utolsó letöltés ideje: 2022.09.11.
- Dr. Koncz István (2011): *A pedagógus szerepe a tehetségfejlesztésben*. Fapadoskönyv Kiadó. Szentendre
- Dúró Zsuzsa (2004): *Tehetséges gyerekekről mindenkinek*. Codex Print Nyomda. Budapest
- Dúró Zsuzsa (2006): *Tehetségfejlesztés a családban*. Codex Print Kft. Budapest
- Franz J. Mönks, Irene H. Ypenburg (1998): *A nagyon tehetséges gyerekek*. Akkord Kiadó. Budapest

- Harmatiné dr. Olajos Tímea (2011): *Tehetség és szocio-emocionális fejlődés*. Didakt Kiadó. Debrecen
- Kelemen László (1984): *Pedagógiai pszichológia*. Tankönyvkiadó. Budapest
- Kerettantervek a sajátos nevelési igényű tanulókat oktató nevelési-oktatási intézmények számára (2012): *Az 51/2012. (XII. 21) EMMI rendelet 11.1 melléklete*. http://kerettanterv.ofi.hu/11_melleklet_sni/enyhe/index_sni_enyhe.html Utolsó letöltés ideje: 2022.09.15.
- Magyar Közlöny (2020; 17. szám): 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet: A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet módosításáról
- Mesterházi Zsuzsa és Szekeres Ágota (2019): *A nehezen tanuló gyermekek iskolai nevelése*. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar. Budapest
- Péter-Szarka Szilvia (2011): *Az „ismeretlen ismerős”: Gagné tehetségmodelljének átdolgozott változata*. *Tehetség*, 18, (3), 5-7.
- Tóth László (2019): *A tehetség kézikönyve*. Génusz Könyvek. MATEHETSZ Kiadó. Budapest
- Turmezeyné Heller Erika, dr. Balogh László (2009): *Zenei tehetséggondozás és képességfejlesztés*. Kocka Kör Tehetséggondozó Kulturális Egyesület. Debrecen

13. Mellékletek

A zenei tehetséggondozásról szóló mélyinterjút 2022.09.16-án készítettem. A beszélgetés barátságos légkörben telt. A kérdéseket előre megírtam. A rendelkezésre álló időkeret 45 perc volt, mivel alanyomnak utána énekórája volt.

- *Hány év éve foglalkozik gyógypedagógiával?*
12 éve, és ugyanennyi ideje tanítok ének-zenét.
- *Mik a tapasztalatai a zenei tehetségek felismeréséről?*
Nem gondolnám túl elterjedtnek azt a felfogást, mi szerint tesztekkel vizsgáljuk a zenében tehetséges fiatalokat. Őszintén szólva, rám sem jellemző az efféle tesztek alkalmazása.
- *Mióta foglalkozik zenei tehetséggondozással?*
Először a 2021/2022-es tanévben kértek fel rá, azelőtt nem tartottam kifejezetten tehetséggondozást.
- *Miként éli meg a zenei tehetséggondozó foglalkozást?*
Örülök, hogy tavaly elvállaltam, ugyanis úgy gondolom, kifejezetten pozitív hatással van rám. Élvezem a zenét, és imádom hallgatni, ahogy a gyerekek együtt játszanak! Csukott szemmel ennél is megnyugtatóbb.
- *Mekkora a csoportlétszám, és milyen nemi, illetve korcsoportos eloszlásban vesznek részt a tanulók a foglalkozáson?*
Tavaly 10-en voltunk, a 3., 4., 5., és 6., évfolyamokról is jártak hozzám diákok, nemi szempontból nagyjából fele-fele arányban. Idén már 14-en vagyunk, 8 lány és 6 fiú tagunk van. Közülük a tavalyi 4 főhöz képest most 7-en tanulnak furulyázni. A csoport túlnyomó része tanulásban akadályozott, ők inkább a furulyát választják. Csak egy értelmileg akadályozott tanulónk van, aki meglepően jó érzékkel rendelkezik a hangszeren való tanuláshoz.

- *Mi alapján kerülnek Önhöz a tanulók?*

Van, aki önkéntes alapon jelentkezett, másoknak pedig én ajánlottam fel. Ehhez hozzátartozik, hogy sosem egy pedagógus dönt erről, mindig összedugjuk a fejünket. Ez főleg akkor fontos, ha egy tanulót az ének-zene tanára beajánlja, viszont én még sosem hallottam őt zenélni vagy énekelni.

- *Mit tart a legfontosabb szempontnak a foglalkozásokon?*

Törekszem harmóniát teremteni és ösztönzően hatni a gyerekekre, barátságosan hozzájuk állni. Számomra lényeges, hogy ki legyünk békülve magunkkal és egymással is. Nem utolsó sorban, a kellemes és nyugodt légkör ösztönzően hat a tanulókra. Úgy vettem észre szívesen járnak hozzám, és mindig a leglelkesebbek kezdenek el érdeklődni a hangszerek iránt.

- *Hogyan épül fel a foglalkozás?*

Mindig beéneklési gyakorlatokkal kezdünk, majd daltanulás következik. Főként egy-szólamú dalokat tanultunk az elején, ezt követte a kánon és a kétszólamú dalok megismerése. Nem egyszerű minden gyerek képességéhez mérten differenciálni és fokozatosan haladni, viszont elengedhetetlennek tartom. Akik hangszeren tanulnak játszani, ők az elején mintakövetés alapján zenéltek, ezután tanultak meg kottából olvasni.

- *Van lehetőségük a gyermekeknek megcsillogtatni tehetségüket?*

Természetesen! Évnyitókon, évzárókon, különböző ünnepnapokon vagy akár városi programokon belül is lehetőséget biztosítunk nekik a szereplésre. Tervezek egy „kis koncertet”, ahol külön a furulyán játszókat mutakozhatnának be.

- *Milyen tanult dalokat adnak elő a diákok?*

Általában az évszaknak, a hagyományoknak és az ünnepeknek megfelelő dalokat választunk ki. Noha hozzáteszem, hogy nálunk a többség véleménye dönt.

- *Az intézmény mennyire támogató?*

Nem panaszkodhatom, minden hangszert és fellépési lehetőséget biztosítanak. A jeles napokhoz, világnapokhoz, témahetekhez köthető eseményeinken is reklámoznak minket. Ráadásul ők indítványozták magát a zenei tehetséggondozást.

- *A tavalyi, vagyis első Ön által tartott tehetséggondozás mennyire befolyásolta az életét?*
Kifejezetten mély és pozitív nyomot hagyott bennem. Remek érzés egy nehéz és fárasztó nap után velük feltöltődni, mert nem csak sokat nevetünk, hanem átérezzük, mit is jelent a zene.

A személyiségfejlesztő tehetséggondozásról 2022.09.20-án készítettem interjút, mely másfél órát vett igénybe. A beszélgetés nyugodt környezetben zajlott, kötetlen hangvételű volt. Előre megírt kérdésekkel készültem.

- *Hány éve dolgozik győgypedagógusként?*
22 éve, és 2011 óta folytatok tehetséggondozó tevékenységet.
- *Mit jelent számára a tehetséggondozás?*
Nem egyszerű a kérdés. Ami biztos, hogy kiteljesedek benne. Szeretek másokon segíteni, látni az arcukon a boldogságot, és mivel idén kevesebb gyermek jár hozzám, ezt könnyebb elérni. Több idő jut mindenkire.
- *Ön szerint mi a tehetség érzelmekre gyakorolt hatása?*
Úgy gondolom, hogy ez áldás és egyben átok. Ha egy tanuló nem tud mit kezdeni a tehetségével, kialakul benne egyfajta másságérzet. Ebből következik a visszahúzódás, burokba zárja saját magát. Viszont lehet áldás is, mert ha tudatosulnak benne az erősségei, az egyértelműen pozitívan hat a személyiségfejlesztésre, fejlődik az önbizalma.
- *Milyen foglalkozásokat tartalmaz egy tehetséggondozás?*
A személyiségfejlesztés és különböző képességek fejlesztése a fő területünk. Ide tartozik a beszédkésztség, finommotorika, és a mozgás területe is.

- *Körülbelül hány gyermek jár tehetséggondozó foglalkozásokra?*

Kilenc. Tavaly többen voltak, de mint említettem, a jelenlegi csoportommal ez így kényelmes. Idén csak alsó tagozatosokkal foglalkozom, ők pedig különösen igénylik minden figyelmem.

- *Elegendő-e a gyógypedagógusok meglévő ismerete a tehetségfejlesztő munkához?*

Szerintem igen. Bár ettől függetlenül továbbképzésekre járok, és folyamatos önképzést végzek. A MATEHETSZ pályázati keretein belül is van lehetőségem továbbképzéseken részt venni.

- *Mik a legfontosabb pedagógus attitűdök és kompetenciák a tehetséggondozásban?*

Azért sorolnám ide a pontos diagnosztikát, ugyanis elsősorban képesnek kell lennünk meghatározni az erősségeket, melyre a foglalkozások alkalmával tudunk építeni. Számomra az empátia és az erkölcsösség ezen a területen elengedhetetlen, valamint akkor is türelmesnek kell lennünk, amikor már nagyon szakad az a cérna.

- *Milyen módszerekkel történik a tehetséges gyermekek azonosítása? Ehhez milyen eszközök szükségesek?*

Először mindenképp az osztályfőnökkel beszélek, és a személyes megfigyelést, tapasztalatok gyűjtését végzem. Ezt követően pedig mérőanyagokat alkalmazok a 3 területhez hozzárendelt feladatokkal. Ha a teljesítmény gyenge, akkor személyiségfejlesztés szempontjából válik szükségessé a foglalkozás. Az önbizalom növelése elsődleges célom!

- *Hogyan biztosítják a tárgyi és szakmai feltételeket a tehetségfejlesztő munkához? Hol történik a foglalkozás?*

Minden rendelkezésemre áll, az intézmény abszolút partner. A MATEHETSZ pályázat eszközbeszerzésről is szól. Különböző eszközöket nyertünk, mint társasjátékok, bábok, bútorok. Ez a pályázat több, mint tízmillió forintot jelentett, de ezen felül még személyi erőforrásokra is pályáztunk. Négyen írtuk, és minden iskolai kereteken belül történt. A nagyobbak a számítógépeken végezhetnek fejlesztő játékokat is.

– *Hol zajlik a foglalkozás?*

Ahol az eszközök rendelkezésre állnak, de teljesen szabadon dönthetnek a helyszínről. Mindig a gyerekek képességeihez és pillanatnyi állapotukhoz alkalmazkodom. Beosztatom a gyermekeket és rugalmasan kezelem az időt is.

– *Mit gondol, milyen célok vezérlik a tehetséggondozó pedagógusokat?*

Nem versenyek! Arra tökéletesen megfelelnek a szakkörök. A megküzdési stratégiák, képességek fejlesztése itt a lényeg, és hogy a pedagógusnak legyen egy eszköztára. Az életre való felkészítés, és a problémamegoldás vezényel engem.

– *Mik a legfontosabb fejlesztési területek?*

A beszédképesség, a finommotorika és a mozgás fejlesztése. Ha ez rendben van, a szemlélyiségfejlődéssel is könnyebb a dolgom.

– *Mi a család szerepe a tehetséggondozásban?*

Ismernie kell a gyereket a támogatáshoz, abban, ami érdekli. Hangsúlyozom, hogy muszáj a realitás talaján maradni. Fontos, hogy így töltsön be egy terelgető szerepet.

– *A szülői támogatást megkapják?*

Nem minden esetben, ám az általam használt Boldogságóra módszerhez kitöltötték a hozzájáruló nyilatkozatot.

– *Milyen a gyermekek visszajelzései?*

Fejlődés tapasztalható. Év eleji és végi mérés is van, ezek kontrollmérésként szolgálnak. Minden esetben úgy látom, hogy az adott területen előrébb vannak. Ráadásul élvezik a foglalkozásokat, ami hatalmas örömmel tölt el!

– *Említette a MATEHETSZ pályázatát. Ez pontosan mit takar?*

A neve „Mankó a munkához”. Hoztam egy idézetet a pályázat anyagából, mely úgy hangzik, hogy „A tehetség fogalma tanulóink esetében sajátos értelmezést nyer. Intellektuális képességeik nem azonosak ép értelmű társaikéval, de vannak olyan képességeik, amelyek kibontakoztatása esély a továbbtanulásra, szakma elsajátítására, mun-

kára, az önálló életre. Esély, hogy ne kiszolgáltatott eltartottként, hanem önellátó, szociálisan érett emberként élhessenek.” A projekt fő elemei közé tartozik a fejlesztő programok elkészítése; terápiás foglalkozások; tanulási technikák elsajátíttatása; intézmények közötti bemutatók. Jelen pályázatunkkal az értelmileg sérült tanulók szakmaszerzését, munkába állását kívánjuk elősegíteni. Előkészítő munkánk során megállapítottuk, hogy tanulóink továbbtanulási mutatói rendkívül alacsonyak. Ezeknek a javítására rendszerbe foglaltuk az eddig folytatott tevékenységeket és meghatároztuk a továbblépés feladatait. A társadalom periferiájára szorult családok gyermekei olyan mintát kapnak, amely csökkenti esélyeiket a társadalmi beilleszkedésre. Mélyíti a problémát, az értelmi sérülés mellett a különféle magatartászavarokkal küzdő tanulók magas száma. Hátrányaik leküzdését különböző terápiák révén segítjük, így felszínre kerülhetnek a gyermek személyiségében rejlő többletek. A fentiek indokolják az iskola megvalósító szerepének fontosságát, a pedagógusok szakmai felkészültsége pedig biztosítéka a projekt megvalósításának. A projekt során tervezett tevékenységi elemek:

1. Készség-, képesség- és irányultság felmérése
2. Fejlesztő programok elkészítése
3. Személyiségfejlesztő terápiás foglalkozások, tréningek
4. Tanulási technikák elsajátíttatása
5. Manuális készségek fejlesztése
6. A középfokú intézményekbe beiratkozott tanulók mentorálása
7. Intézmények közötti bemutatók, fesztiválok, tapasztalatcsere, a jó gyakorlat bemutatása
8. Pedagógusok továbbképzése

A fentiek egymást kiegészítő, egymásra épülő tevékenységi elemek, amelyek csak együttesen eredményezhetik céljaink megvalósítását. Megvalósításának lépései: Bevezető, kezdő, alapozó szakasz (1-6. évfolyamon): A gyermekek vizuális, mozgás- és beszédképességének felmérése. A kiemelkedő gyermekek esetében a jól működő alapkészségek megerősítése, továbbfejlesztése művészeti, beszéd és mozgásfejlesztő foglalkozások heti rendszerességgel. Fejlesztő szakasz (7-8. évfolyamon): önismeret, önértékelés, irányultság felmérése, kommunikációs készség fejlesztése, Tanulási technikák elsajátíttatása. Az előző szakaszban megkezdett személyiségfejlesztés folytatásaként művészeti terápiák, tréningek. Szakképesítés megszerzésére felkészítő szakasz: manuális te-

vékenységek célzott fejlesztése heti rendszeres foglalkozások keretén belül, nemek szerinti bontásban. Az egyes szakmacsoportok elméleti anyagának, az értelmi fogyatékosok számára is elsajátítható nyelvezetre való „átfordítása”, számukra speciális szakmai jegyzet készítése. Heti rendszerességgel konzultációs lehetőséget biztosítunk, segítséget nyújtunk az iskolánkból kikerült, középfokú intézményekben tanuló gyermekek számára. A folyamat egészére egy fejlesztő programot dolgozunk ki matematika és szövegértés kompetencia területekre valamennyi évfolyamra.

A fentieket egészíti ki: a városi szintű rendezvényeken, a többségi iskolák tanulóival együtt történő részvétel. A művészeti foglalkozások produktumaiból városi szintű kiállítás szervezése. Az általunk hagyományosan megrendezésre kerülő, megyénk társintézményei számára meghirdetett Tehetségnap. A rendezvényeken való megjelenés erősíti gyermekeink önbizalmát, fejleszti szociális kompetenciáikat. A régióban működő társintézmények tehetséggondozással foglalkozó szakembereivel történő találkozó szervezése, tapasztalatcsere. Továbbá részvétel a régióban működő Tehetségpontok rendezvényein. Innovációnk lényege, hogy a tehetségeket mérés alapján választjuk ki, eredményeinket záró mérésekkel igazoljuk. Programunk újszerűsége abban áll, hogy már az iskolába lépéskor mérjük, fejlesztjük azokat a képességeket-készségeket, amelyekre később alapozható a szakmaszerzés. Feladatunknak tartjuk az intézményből kikerülő gyermekek utógondozását, a nyomon követés módszertanának kidolgozását. Az elhangzottak a projekt időtartama alatt egymás mellett, a későbbiek folyamán egymásra épülő tevékenységek, amelyek együttesen szolgálják iskolatípusukban a tehetséggondozást. Szakmai elgondolásuk az intézményi élet egészét átfogja. A programban résztvevő pedagógusok a szükséges kompetenciákkal rendelkeznek, ami biztosítja a tehetséggondozás sikeres megvalósulását. Továbbá a felsorolt tevékenységi körökhöz szükséges képzettséget is magukénak tudhatják.

A 2018-2019-es tanévben is az alsó tagozatosok tehetséggondozását végeztem. Megfigyeléseim szerint a tehetség kibontakozásának legfőbb feltétele az önértékelés, önbecsülés, reális énkép, önbizalom kialakítása. Az ehhez szükséges képességek fejlesztése tehát a mi iskolatípusunkban a fentiek kialakításával, erősítésével kell, hogy kezdődjön. Hogy miben van elmaradása, miben fejlett, ez a már meglévő mérésekből kiderül. Amire nagy szükség van, és mindenképpen hiánypótlónak gondolom, az a személyiségfejlesztés. Hiszen intézményünkben nem működik iskolapszichológus. Céлом az, hogy a pozitív pszichológia eredményeire építve olyan technikákat sajátítsanak el a gyerekek, me-

lyeket a mindennapi életben könnyen és hatékonyan alkalmaznak. Hogy megfelelő megküzdési stratégiák álljanak diákjaink rendelkezésére problémás helyzetekben. Hiszek abban, hogy a pozitív megerősítés kihat a gyermek önismeretének egészséges fejlődésére, teljesítményére és eredményeire, kapcsolataira. Úgy vélem, a helyes önértékelés mindennek az alapja, ha az rendben van, gyermekek könnyebben boldogulnak mindennapi életben és a tehetség majd utat tör magának.

Igazodva a korábban említettekhez, ebben a tanévben több területen is változtattam az eddigi gyakorlaton.

1. A gyermekek kiválasztásánál a következőket vettem figyelembe.
 - osztályfőnökök véleménye
 - gyermek érdeklődési köre
 - mely szakkörökre jelentkeztek már a gyermekek
 - iskolai mérések eredménye
 - szakértői vélemények
- 2. Változtattam a tematikán is. Felhasználtam a boldogságóra során elsajátított ismereteket, módszereket, elkészített játékokat. A teljes Boldogságóra program 10 egymásra épülő témából áll, amelyek fokról fokra ismertetik meg a boldogság különböző összetevőit, feltételeit. Az egyes témakörök sorrendben:
 - Boldogságfokozó hála
 - Optimizmus gyakorlása
 - Kapcsolatok ápolása
 - Boldogító jócselekedetek
 - Célok kitűzése és elérése
 - Megküzdési stratégiák
 - Apró örömek élvezete
 - Megbocsátás
 - Testmozgás
 - „Fenntartható boldogság”

14. Tartalmi kivonat

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Kaposvári Campus

Gyógypedagógia BA

A SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNYŰ DIÁKOK TEHETSÉGGONDOZÁSA TARTALMI KIVONAT

Témavezető: Bencéné Fekete Anikó Andrea PhD egyetemi docens
Készítette: Kéri Boglárka
BS3H17
nappali tagozat
Intézet/Tanszék: Neveléstudományi Intézet/Gyógypedagógiai tanszék

Kaposvár

2022

Dolgozatomban olyan témáról írtam, mely a szívügyem és a lelkiismeretemre hat. A talentummal rendelkező gyermekek támogatása a korábbinál is erőteljesebben alakított ki bennem egyfajta elköteleződést és felelősségvállalást. Lényegesnek tartottam bemutatni a tehetség megítélésének változásait különböző korszakok és szemléletek, modellek alapján.

A talentumok hagyományos és modern megközelítéseinek kutatásával úgy gondolom, részletekbe menő tájékozottságra tettem szert a szakma ezen témájával kapcsolatban. Továbbá kutatási kérdéseimre kielégítő választ kaptam. Beigazolódott, hogy a tehetség felismerése nem újkeletű dolog, és a megfelelő családi, iskolai háttérrel és segítséggel mindannyiunkból elő lehet idézni a talentumot. Egy virághoz tudnám hasonlítani, mely egyenértékű az önbizalmunk és a személyiségünk fejlődésével. A különböző szakirodalmak tanulmányozása által többféle perspektívából állapítottam meg a tehetségek igazi jellegét. Továbbá értékes információkkal gazdagodtam a családnak a témában betöltött szerepével kapcsolatban. A támogatás, segítség, továbbá a hátráltatás is létező befolyásoló tényezők a gyermekek fejlődésében. A pedagógusok funkcióinak kutatása rámutatott a számunkra legszükségesebb kompetenciákra, melyek hatékonyan koordinálják a diákok fejlesztésének eredményességét. A személyiségfejlesztés a pedagógusoknak és a sajátos nevelési igényű tanulóknak is egyaránt fontos tényezőként van jelen, hogy hozzájáruljon a sikeres fejlődéshez.

A tanintézmények tehetséggondozásban betöltött szerepét mérvadónak tartottam feltérképezni ahhoz, hogy betekintést nyerhessek, miképp tudja az iskola a legjobban segíteni a tehetségeket. Továbbá megvizsgáltam, hogy a sajátos nevelési igényű tanulók kerettanterve milyen módon határozza meg a kiemelkedő képességekkel rendelkező gyermekek tehetséggondozására fordítható időkeretet, mely heti két órát jelent.

Az interjúknak köszönhetően a valóságot tükröző válaszokat kaptam a mai iskolákban megvalósuló, ám egymástól eltérő tehetséggondozással foglalkozó tevékenységek menetéről. Belepillanthattam abba, milyen elsődleges célkitűzések hajtják előre a pedagógusokat szakmájukban. A gyermekeket nem csak otthon, hanem az iskolában is folyamatosan kell nevelni, ezért a szülők és pedagógusok egyaránt részt vesznek a fejlesztő munkában. Ráadásul mindehhez hozzátartozik az optimális közeg kialakítása, mely szintén rájuk hárul. A tanítók, tanárok egyik fő feladata, hogy rávezessék a szülőket a gyermekeikben lakozó tehetség beazonosítására, valamint tegyék világossá a csemetéik számára, hogy ehhez milyenfajta speciális fejlesztésre van szükségük a sikerek eléréséhez.

15. Nyilatkozatok

Kaposvári Campus, Kaposvár
Cím: 7400 Kaposvár, Guba Sándor utca 40.
Tel.: +36-82/505-800
Honlap: <https://kaposvar.uni-mate.hu>

NYILATKOZAT

Alulírott KÉRI BOGLÁRKA, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, KAPOSVÁRI Campus, GYÓGYPEDAGÓGIA szak nappali/levelező* tagozat végzős hallgatója nyilatkozom, hogy a dolgozat saját munkám, melynek elkészítése során a felhasznált irodalmat korrekt módon, a jogi és etikai szabályok betartásával kezeltem. Hozzájárulok ahhoz, hogy Záródolgozatom/Szakdolgozatom/Diplomadolgozatom egyoldalas összefoglalója felkerüljön az Egyetem honlapjára és hogy a digitális verzióban (pdf formátumban) leadott dolgozatom elérhető legyen a témát vezető Tanszéken/Intézetben, illetve az Egyetem központi nyilvántartásában, a jogi és etikai szabályok teljes körű betartása mellett.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: 2022 év 10 hó 29 nap

Kéri Boglárka
Hallgató

NYILATKOZAT

A dolgozat készítőjének konzulense nyilatkozom arról, hogy a Záródolgozatot/Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A Záródolgozatot/Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot záróvizsgán történő védelemre javaslom / nem javaslom*.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: 2022 év 11 hó 08 nap

Boudine Fekete Anna
Belső konzulens

*Kérjük a megfelelő aláírni!